

HOOFSTUK 6

VERANDERDE PERSPEKTIEWE EN KERKVERENIGING DUI 'N NUWE RIGTING AAN

6.1 Die NG Kerk se koersverandering skep 'n nuwe klimaat vir eenheid

Sedert die tagtigerjare het die NG Kerk homself telkemale in 'n posisie bevind waarin hy sy volgehoue beleid van afsonderlike ontwikkeling en sy ondersteuning van die apartheidsbeleid moes verdedig. In die twee dekades wat sou volg moes die NG Kerk herbesin oor sy posisie en standpunte, veral ook ten opsigte van die NG Kerkfamilie waartoe hy behoort.

6.1.1 Herbesinning en reformasie is onafwendbaar

Die tyd het aangebreek dat die NG Kerk sy eie teologie in oënskou moes neem. Die stemme binne die NG Kerkfamilie asook die wêreldwye oproepe tot herbesinning het begin om leraars en lidmate te beweeg om die gesprek rondom die kerk se standpunt ten opsigte van apartheid te stimuleer. Die gebeure in Ottawa en die Belydenis van Belhar het hier meegesprek. Die Skrif moes eenvoudig duideliker spreek as die praktyk. Die NG Kerk moes apartheid as sonde veroordeel en sy aandeel daaraan bely. Die kerk se stem moes ook

duideliker spreek ten opsigte van die sosiaal-maatskaplike probleme op elke terrein van alle bevolkingsgroepe.

Die kerkeenheid binne die NG Kerkfamilie moes hoë prioriteit geniet en die NG Kerk moes werk om gestalte te gee aan hierdie eenheid. Hy sou moes breek met sy beleid van verskeidenheid en afsonderlike kerke. Sy beleidstuk *Ras, Volk en Nasie* het eenvoudig nie meer kop bo water gehou nie. Die Sinode van 1982 besluit gevolglik “dat *Ras, Volk en Nasie* indringend in die lig van die Skrif hersien word vir oorweging deur die volgende Algemene Sinode” (Acta Synodi, Algemene Sinode NG Kerk 1982:1182). ‘n Studiekommissie het die besondere taak ontvang en die Sinode het die opdrag duidelik gestel dat die beleid opnuut aan die maatstaf van die Skrif getoets moes word, in eenvoudige taal geskryf moes wees en die praktiese implikasies moes duidelik uitgespel word (Acta Synodi, Algemene Sinode NG Kerk 1982:1201-1204 en 1380). Die NG Kerk het sinodokraties opgetree ten opsigte van die versoek van die Reformed Church in Africa in 1980 dat daar nie weer ‘n eensydige studieprojek rondom rasseverhoudinge onderneem sal word nie. ‘n Voorstel wat aan die versoek sou voldoen is verwerp.

Oor kerklike eenheid, by name die strukturele eenheid, bevestig die Sinode maar bloot sy besluit van 1978 en koppel die hele saak weer aan ‘n oorkoepelende sinode (Acta Synodi, Algemene Sinode NG Kerk 1982:1388). Kunneke (1993:261) konkludeer met reg dat: “Die herhaalde verbinding van strukturele

kerkvereniging met 'n oorkoepelende sinode in 1982 is 'n tegniek of strategie wat gebruik is om die saak te vertroebel en werklike gesindhede te verdoesel." Die NG Kerk sou ook hieroor meer duidelik moes spreek. Gesprek is aangevra met die NG Sendingkerk rondom die beskuldiging van kettery en afgodery. Prof Jonker beskryf die Sinode van 1982 soos volg: "Wat my betref, was die sinode van 1982 'n laagtepunt in die geskiedenis van die kerk. Maar dit was ook 'n draaipunt. Soos dit dikwels gaan: as die nag op die donkerste is, is die dagbreek naby" (Jonker 1998:170).

Die NG Kerk het voor 'n draaipunt in die pad na eenheid gestaan. Gesindhede moes uitgeklaar word en die kerk was op die vooraand van sy terugkeer op die weg na versoening in die NG Kerkfamilie. Die tafel was gedek vir die nuwe weg wat die NG Kerk sou inslaan.

Op verrassende wyse het die Kaapse Sinode van 1983 rigtinggewende besluite rondom apartheid geneem en was dit duidelik dat die kerklike debat 'n nuwe rigting ingeslaan het. Die verbod op gemengde huwelike en die Ontugwet is albei deur die Kaapse Sinode as teenstrydig met die Woord van God, en die beginsels van die Christelike etiek, afgewys. Afsonderlike ontwikkeling en apartheid is nie 'n eis uit die Woord van God nie en indien dit reg en geregtigheid laat geskied kan dit nie sondermeer veroordeel word nie. Blyk dit egter 'n onregverdige bestel te wees, moet dit veroordeel word (Gaum 1997:38-40; Jonker 1998:171-176).

6.1.2 Kerk en Samelewing 1986

Die Algemene Sinode van die NG Kerk in 1986 is 'n belangrike baken in dié kerk se pad na kerkvereniging. Op 14 Oktober 1986 het die sinodesitting 'n aanvang geneem en tydens die eerste dag se sitting is prof JA Heyns as moderator aangewys. Hy was 'n medewerker aan die beleidstuk wat later op die tafel van die Sinode sou kom.

Op 20 Oktober 1986 het *Kerk en Samelewing* aan die orde gekom. Paragraaf vir paragraaf is behandel en uiteindelik het die vergadering die verslag met sekere wysigings goedgekeur (Acta Synodi, Algemene Sinode NG Kerk 1986:658-662). Daar is ook besluit om die beleidstuk te publiseer en om dit ook in Duits en Engels te vertaal. *Kerk en Samelewing* was 'n nuwe getuienis van die NG Kerk en het onder andere die volgende belangrike sake aangeraak:

- Die gedwonge skeiding word nie as 'n Bybelse imperatief gesien nie (par 302-309).
- Die kerk is oop vir alle rasse (par 270-273).
- Rassisme is as 'n ernstige sonde uitgewys wat geen mens of kerk mag verdedig of beoefen nie.
- Die teologiese regverdiging van apartheid word as 'n fout erken en afgewys (par 304-308).

- Die Skrif verbied nie rasgemengde huwelike nie. Die kerk moet in sy pastorale arbeid egter waarsku teen verskille op die maatskaplike, kulturele en sosio-ekonomiese terreine en ander derglike velde. Pastorale begeleiding geniet hoë prioriteit (par 368).
- Die kerk is nie geroep om enige politieke beleid aan die owerheid voor te skryf nie (par 309).
- Uit die Skrif en die gereformeerde opvatting is dit duidelik dat die eenheid van die kerk 'n sigbare eenheid is. Die NG Kerk is daartoe geroep om die eenheid van die NG Kerkfamilie steeds duideliker tot uiting te bring (267-270).

Met die laasgenoemde standpunt het die NG Kerk aangedui dat hy op pad is na kerklike eenheid binne die NG Kerkfamilie. Indringende samesprekings tussen die lede van die NG Kerkfamilie moet die vraag na die sigbaarmaking van die eenheid aanspreek. Weliswaar het 'n lang pad nog voorgelê, maar die kerk het die doelwit van kerkeenheid, naamlik sigbare organisatoriese eenheid, duidelik gestel. In die lig van die feit dat die minderheidstandpunt van proff DA du Toit en AB du Toit, dat die sigbaarheid van die kerk 'n vereiste vir die eenheid is, nie goedgekeur is nie, dui daarop dat die Sinode hom nie wou verbind tot 'n vereiste nie. Nadat die betrokke paragraaf van die kommissie goedgekeur is, het 23 afgevaardigdes laat aanteken dat hul by paragraaf 207 vir die minderheid gestem het (Acta Synodi, Algemene Sinode NG Kerk 1986:656).

Die NG Kerk was op 'n nuwe koers en het weggestap van sy vorige standpunt met 'n nuwe beleidstuk. "Die Ned. Geref. Kerk het omgedraai uit die doodloopstraat uit en 'n totaal nuwe koers ingeslaan" (Van der Merwe 1990:601). Loubser (1987:113-115) sê dat, met die aanvaarding van *Kerk en Samelewing*, het die NG Kerk sy "apartheidsbybel" finaal toegemaak. "Kerk en Samelewing het die eksklusiwiteit van die Ned. Geref. Kerk as 'n kerk net vir blankes deurbreek, maar het nog nie gebreek met die binding van die kerk aan die Afrikanervolk nie" (Kunneke 1993:266).

"Dit sal tot die NG Kerk se krediet bly staan dat hy hom nie in die gebrokenheid berus het nie, maar hom in reformasie na jare van worsteling met die waarheid binne 'n apartheidsamelewing daaruit losruk. Die verdere besluit van die Sinode dat rassisme sonde is, bring bykomende hoop dat die tydvak waarin die NG Kerk blatant of subtiel voorspraak gedoen het vir uitgediende apartheid vir goed verby is" (Die Burger 22Oktober 1986:14).

Ten spyte van die feit dat die NG Kerk 'n nuwe pad betree het, sou dit nie lank duur voordat die kerk binne homself konflik beleef het juis as gevolg van sy nuwe beleidstuk nie. Nie alle lede van die NG Kerk het die beleidstuk aanvaar en dit goedgevind nie!

6.1.3 Protes lei tot kerkstigting

Na die ingrypende besluite rondom kontensieuse sake tydens die sinodesitting van 1986 het daar groot optimisme geheers. Hierdie besluite sou hewige reaksie uitlok. Die media, by name die dagblaaie, het die impak van hierdie besluite gereflekteer. *Die Vaderland* (20 Oktober 1986:1) rapporteer die besluite onder die opskrif: “NG Kerk bely! Apartheid was dwaling”. *Die Burger* (22 Oktober 1986:1 en 7) en *Die Afrikaner* (29 Oktober 1986:4) berig onderskeidelik oor die gebeure tydens die Sinode onder die opskrifte: “Alle rasse kan lidmaat word”, “Eredienste oop vir almal” en “Sinode lê grondslag vir breuk met Afrikaner”.

Hoewel daar groot optimisme by die meerderheid lidmate van die NG Kerk geheers het, was daar ook lidmate wat hierdie gevoel nie gedeel het nie. Negatiewe reaksie het vanuit verskillende oorde gekom, onder andere ook vanuit politieke kringe en wel by name Dr AP Treurnicht. Prof CWH Boshoff het ‘n dringende oproep tot die Breë Moderatuur gerig om so gou as moontlik ‘n duidelike uiteensetting van die besluite te gee. Slegs agt dae na afloop van die Algemene Sinode van 1986 is ‘n vergadering in Verwoerdburg gehou vir lidmate wat besware gehad het teen *Kerk en Samelewing*. Tydens hierdie vergadering is besluit om op 28 November 1986 ‘n massavergadering te reël. ‘n Voortsettingskomitee is aangewys wat as studiekomitee sou dien. “Alhoewel die Ned. Geref. Kerk kritiek uit regse kringe te wagte moes wees, het die omvang daarvan almal stomgeslaan” (Van der Merwe 1990:626).

Op 28 November 1986 het nagenoeg 2500 mense in die Skilpadsaal, Pretoria, vergader. Hier is besluit om op 'n behoorlike kerkordelike wyse te onderhandel, en vertoë tot die Algemene Sinodale Kommissie te rig rakende die ontevredenheid van sommige lidmate. Terselfertyd is ook voorbereidings getref vir die stigting van 'n nuwe kerk. Die pad vorentoe was duidelik, naamlik: Wysig die besluite of maak dit ongedaan, anders verlaat ons die kerk! Volgens 'n berig in *Die Kerkbode* (1 Julie 1987) het die beswaarde lidmate vereis dat die besluite van die Sinode van 1986 herroep moes word en "dat lidmaatskap van die Ned Geref Kerk gereserveer word vir blanke Afrikaners, asook vir blankes wat hulle met die blanke Afrikanerdom vereenselwig." Uiteindelik het die besware op 'n beswaarskrif onder die titel "Geloof en Protes" uitgeloop.

Onderhandelinge tussen die Voortsettingskomitee en die Algemene Sinodale Kommissie het misluk, en op 27 Junie 1987 is besluit om 'n nuwe kerk te stig. Hoewel sommige beswaarde lidmate die saal verlaat het en nie wou meedoen aan kerkstigting nie, het die vergadering met sy besluite voortgegaan. Die Afrikaanse Protestantse Kerk (APK) is gestig. Politieke vooroordele het uiteindelik geblyk die belangrikste oorsaak tot kerkstigting te wees. Nagenoeg 40 000 lidmate en sowat 100 predikante het hulle by die nuwe kerk aangesluit. Hierdie getalle was hoofsaaklik lidmate uit die NG Kerk verteenwoordig, maar het ook lidmate vanuit die ander Afrikaanse kerke ingesluit.

Sommige lidmate wat nie die kerk verlaat het nie, het bly hoop dat *Kerk en Samelewing* by die Sinode van 1990 nietig verklaar sou word. Van hierdie lidmate het hul saamgegroeper as die sogenaamde “Ned Geref Bond” of later bekend as “Die Afrikaanse Gereformeerde Bond”. Hulle sou hul steeds beywer om rondom dié kerklike beleidstuk gesprek te voer. “Dié Bond sou een van die probleemkinders van die Ned. Geref. Kerk word” (Van der Merwe 1990:715). Crafford & Gous (1993:383) beweer dat tussen 30% en 40% van die lidmate in die NG Kerk probleme met *Kerk en Samelewing* gehad het, maar erken dadelik dat dit niks meer as ‘n raaiskoot is nie. Myns insiens is hierdie raaiskoot bloot interessant, maar lewer verder geen bydrae tot die debat nie

‘n Hartseer hoofstuk in die geskiedenis van die NG Kerk is afgesluit. “Vir die Ned Geref Kerk was die skeuring van 1987, ‘n traumatiese gebeurtenis wat min mense in die kerk koud gelaat het... Wie beweer dat die Ned Geref Kerk se “afskeid van apartheid” nie vir hom ‘n pynlike saak was waarvoor hy ook ‘n groot prys betaal het nie – die verlies van duisende lidmate en interne spanning oor ‘n lang tydperk – hou nie rekening met wat in die jare tagtig in en met dié kerk gebeur het nie” (Gaum 1997:45). Hieroor kan alleen maar saamgestem word.

6.2 Slaggate in die pad na kerklike eenheid

Die NG Kerk het ‘n nuwe koers ingeslaan en hoewel hy spanning in eie geledere ondervind het, sou dié kerk gou ervaar dat daar ook duidelik spanning in die NG

Kerkfamilie bestaan het. Die pad na kerklike eenheid het nie oop voor hom gelê nie. Oral is die pad deur slaggate en blokkasies versper. Persepsies, vooroordeel en vertroebelde verhoudings het telkens die pad na eenheid bemoeilik. Die vraag kan met reg gevra word of die redes vir hierdie onuithoudbare situasie meer as bloot teologiese of kerkregtelike argumente was, en of hier nie verskuilde agendas ook meegesprek het nie?

6.2.1 Gesprek rondom kerklike eenheid vorder nie

Gesprekke tussen lede van die NG Kerkfamilie rondom kerkeenheid het gewissel tussen bemoedigende groei en dooiepunte, spanning en onderlinge begrip, eenheid en verdeeldheid, toenadering en verwydering. Gesprek tussen die NG Sendingkerk en die NG Kerk in Afrika het gedurende 1987 sterk momentum gekry toe hierdie twee kerke afwisselend gesprek gevoer het in Johannesburg en Belhar. Die NG Kerk en die Reformed Church in Africa is na die gesprekke genooi. Die Reformed Church in Africa het nie op die uitnodigings gereageer nie (Acta Synodi, NG Sendingkerk 1990:13). Die rede hiervoor, soos reeds genoem in 5.5 (Hoofstuk 5), kan moontlik die gedagte van die Reformed Church in Africa wees om slegs gesprek te voer op voorwaarde dat al die lede van die NG Kerkfamilie deel van so 'n gesprek uitmaak.

Op 18 Mei 1987 het gesprek tussen die NG Sendingkerk en die NG Kerk plaasgevind. By hierdie geleentheid het die NG Kerk sy agendapunte naamlik:

Kerk en Samelewing en die Belhar-belydenis op die sakelys geplaas. Die NG Sendingkerk het aangedui dat hy graag gesprek rondom kerkvereniging, legitimasie, versoening en geregtigheid wou voer. Die NG Kerk het aangedui dat hy 'n eie model vir kerkvereniging sal opstel aangesien hy hom nie met die voorstel van die NG Sendingkerk kon vereenselwig nie. Rondom *Kerk en Samelewing* het die NG Sendingkerk aangedui dat veral paragraaf 306 nie 'n klinkklare verwerping van apartheid is nie en dat die Status Confessionis nog tussen die twee kerke staan (Agenda, Algemene Sinode NG Kerk 1990:25-26).

'n Volgende ontmoeting was vir 29 Maart 1988 beplan maar intussen het dr Allan Boesak en Aartsbiskop Tutu op 13 Maart 1988 tydens 'n byeenkoms in die St Georges-Katedraal in Kaapstad, op 'n sogenaamde "Nasionale Dag vir Aangehoudenenes", sekere bewerings gemaak en dit het die Algemene Sinodale Kommissie van die NG Kerk genoodsaak om met 'n verklaring daarop te reageer. As gevolg van die spanning is die vergadering van 29 Maart 1988 afgestel.

Uit die briefwisseling blyk dit dat die NG Sendingkerk sy skriftelike kommentaar oor *Kerk en Samelewing* reeds aan die NG Kerk voorsien het. Van belang is egter die feit dat die Algemene Sinodale Kommissie besluit het om geen "institutêre" of "strukturele" model voor te lê nie, maar alleen 'n "dinamiese" benadering tot die saak te handhaaf, wat evolusionêr tot 'n bepaalde model kon lei en dat op die regte gesindheid gebou moes word (Agenda, Algemene Sinode

NG Kerk 1990:41). 'n Dooiepunt is in die gesprek tussen die twee kerke bereik. Die Gereformeerde Ekumeniese Raad het deur bemiddeling die twee kerke op 6 Desember 1988 weer in Johannesburg vir verdere gesprekvoering byeengebring. 'n Tweede ontmoeting in Vereeniging het egter nie so suksesvol verloop nie.

Die NG Kerk het ook op 19 Mei 1987 met die NG Kerk in Afrika gesprek gevoer waartydens die fokuspunt die bepaalde modelle vir kerkeenheid was. Weens die geskil rondom Boesak en die dooiepunt tussen die NG Kerk en die NG Sendingkerk het hierdie samesprekings ook tot stilstand gekom en sou dit eers in Julie 1990 hervat word. Die Reformed Church in Africa het die NG Kerk op 22 Mei 1990 ontmoet, waartydens die Reformed Church verklaar het dat hulle kerkeenheid as 'n hoë prioriteit beskou. Die kerk het laat blyk dat hulle nie wou opgaan in 'n ander kerk nie, maar sy identiteit as sending-en evangeliserende kerk wou behou (Agenda, Algemene Sinode NG Kerk 1990:464-467).

6.2.2 Vereeniging-beraad : 'n Geleentheid is onbenut gelaat!

In 1988 tydens die vergadering van die Gereformeerde Ekumeniese Raad in Harare is besluit om 'n beraad van NG Kerke onder leiding van die Interim Komitee in Suid Afrika te hou. Hierdie vergadering is op 6 tot 10 Maart 1989 in die Riviera-hotel by Vereeniging gehou en het gegaan oor aspekte rakende onderlinge verhoudinge in die NG Kerkfamilie.

Die NG kerk, NG Sendingkerk, NG Kerk in Afrika en die Reformed Church in Africa was teenwoordig, sowel as ander NG kerke uit Zimbabwe, Zambië, Mosambiek en Botswana en elders in Afrika. Die afgevaardigdes van die NG Kerk se weë het geskei van die res van die beraad rondom bepaalde besluite rakende die veroordeling van apartheid en kerkeenheid. Die NG Kerk se afgevaardigdes het hieroor 'n verklaring uitgereik.

Rondom kerkeenheid het die beraad soos volg verklaar: "We confess that even though we should be one in Christ, in fact we are divided on the basis of race, ethnicity and colour. We pledge ourselves to become one, united, non-racial Reformed Church in Southern and Central Africa" (Agenda, Algemene Sinode NG Kerk 1990:46). Die verklaring van die NG Kerk afgevaardigdes het hoofsaaklik gehandel oor die saak van apartheid en die afgevaardigdes se interpretasie daarvan. Die NG Kerk-afvaardiging het nie op daardie stadium sy weg oopgesien tot die totstandkoming van een Gereformeerde Kerk soos deur die Beraad voorgestel nie (Die Kerkbode 24 Maart 1989; Acta Synodi, NG Sendingkerk 1990:807 en Agenda, NG Kerk in Afrika 1991:175-180).

Die verklaring wat die afgevaardigdes van die NG Kerk uitgereik het is in 1990 tydens die sinodesitting aangepas en hervertolk. Die Algemene Sinodale Kommissie het in Maart 1989 ook die betrokke verklaring bespreek en het dan ook hulself met 'n groot deel daarvan vereenselwig. Op 26 Mei 1989 verskyn 'n brief in *Die Kerkbode* waarin 139 lidmate van die NG Kerk hulself "vereenselwig

met die beginsels en doelwitte vervat in die amptelike standpunt van die beraad” (Vereeniging-beraad) en het hulle ‘n dringende beroep gedoen op “alle betrokkenes, by name op die leiers van die Ned Geref Kerk” om mee te werk aan die vorming van ‘n verenigde, nie-rassige Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika en in Sentraal-Afrika. Ongelukkig is ‘n geleentheid waarin die kerke in die NG Kerkfamilie mekaar kon vind en vordering kon maak op die weg na eenheid onbenut gelaat en het verskillende standpunte en interpretasies die pad verder versper. Tog het ‘n dowwe lig op die horison verskyn, eenheid kon tog moontlik ‘n werklikheid word.

6.3 1990: ‘n Waterskeidingsjaar vir die NG kerk

6.3.1 Apartheid word tot ‘n sonde verklaar

Geen beleidstuk of studie spreek die laaste woord nie. Dit is nooit finaal en onveranderlik nie. Ook dit is waar van *Kerk en Samelewing (1986)*. Tydens die sinodesitting van 1990, slegs vier jaar later, het die Algemene Sinode van die NG Kerk dit goed gevind om reeds bepaalde veranderinge aan te bring aan die teks van *Kerk en Samelewing (1986)*. Hierdie veranderinge het gekom in die lig van kommentaar wat ontvang is. Lidmate, Ringe en Sinodes is reeds in 1986 gevra om kommentaar te lewer oor *Kerk en Samelewing*.

Volgens Gaum (1997:53) moet hierdie besluite van die Sinode van 1990 nie gesien word asof die NG Kerk die Nasionale Party gevolg het in sy besluite rondom apartheid nie. Reeds lank voor die destydse staatspresident, FW de Klerk, se welbekende toespraak van 2 Februarie 1990, waarin etlike politieke organisasies ontban is en die einde van die apartheidsera in Suid-Afrika aangekondig is, het die NG Kerk sy standpunt in 1986 duidelik gestel en was die aanbevelings vir die veranderinge aan *Kerk en Samelewing (1986)* reeds op 6 November 1989 gefinaliseer.

Tydens die sinodesitting in 1990 het die Sinode die hersiene stuk, *Kerk en Samelewing (1990)* goedgekeur. Apartheid is as sonde uitgewys. Hofmeyr (1992:99-100) merk tereg op dat “In die loop van die laaste ses dekades moes lidmate van die kerk by opeenvolgende vierjaarlikse tussenposes verneem dat die Bybel apartheid ondersteun; neutraal staan daarteenoor; aspekte daarvan kritiseer; en dit uiteindelik (in 1986) verwerp en dan (in 1990) tot ‘n sonde verklaar”.

6.3.2 Die NG Kerk kies vir één kerkverband

Die Algemene Sinode van die NG Kerk het op 19 Oktober 1990 gedurende die middagsitting ‘n belangrike besluit geneem wat dié Kerk ‘n reusestap voorwaarts gegee het in sy pad na kerkvereniging in die NG Kerkfamilie. Na ‘n lang en ernstige debat het die Sinode die volgende amendament goedgekeur:

“Die Algemene Sinode

1. Onderskryf die ideaal van een kerkverband tussen die Familie van Ned Geref Kerke.
2. Wys daarop dat die strukture waarin dit gestalte moet kry, in hierdie stadium nog nie vir hom duidelik is nie.
3. Dra dit aan die ASK op om langs die weg van studie en gesprek met die belanghebbendes strukture uit te werk vir die beoogde een kerkverband en aan die eersvolgende Algemene Sinode te rapporteer.
4. Versoek die ASK om in sy studie rekening te hou met regmatige vorms van verskeidenheid ten opsigte van taal, kultuur, liturgie en bedieningsbehoefte.
5. Wys voorts daarop dat veranderde gesindhede die wegbereider moet wees vir veranderde strukture en nie andersom nie, en roep daarom sy lidmate op om, deur samewerkingstrukture, gesamentlike byeenkomste en optredes, te ywer vir beter gesindhede” (Acta Synodi, Algemene Sinode NG Kerk 1990:608).

Die persepsies wat bestaan het na afloop van die Vereeniging-beraad, naamlik dat die NG Kerk nie te vinde was vir Kerkvereniging nie, is hiermee finaal die nekslag toegedien. Die NG Kerk het hom duidelik geposisioneer ten opsigte van Kerkvereniging in die NG Kerkfamilie. Natuurlik sou dit nie oornag realiseer nie en het ‘n opdraande pad voorgelê.

6.3.3 Die Rustenburg Kerkeberaad: “Beraad van skuldbelydenis”

Gedurende 5 tot 9 November 1990 het die Rustenburg Kerkeberaad plaasgevind. Die inisiatief vir so ‘n konferensie van kerke in Suid-Afrika het aanvanklik uitgegaan van die staatspresident, mnr FW de Klerk, nadat hy in sy 1989-Kersboodskap die begeerte uitgespreek het vir ‘n geleentheid waar die kerke hulle gesamentlik kon uitspreek rondom die situasie in Suid-Afrika. Nadat dit geblyk het dat sommige kerke nie daarmee verlief sou neem dat De Klerk die konferensie saamroep nie, het hy teruggetree en is ‘n komitee van Christenleiers gevorm.

Dr Louw Alberts en past Frank Chikane het as mede-voorsitters daarin geslaag om tagtig denominasies en veertig para-kerklike organisasies in Suid-Afrika by ‘n kerkeberaad in Rustenburg byeen te bring. Meer as 230 kerkleiers het in die Hunter’s Rest Hotel in Rustenburg vergader. Verteenwoordigers uit die tradisionele hoofstroomkerke, die Charismatiese kerke, Onafhanklike Swart Kerke, die Anglikane, Presbiteriane, Rooms Katolieke, Metodiste en nog talle ander het die geleentheid bygewoon. Na raming was meer as 90% van die Christendom in Suid-Afrika verteenwoordig (Gous 1994:311). Die NG Kerk het vier afgevaardigdes na die vergadering gestuur. Die Nederduits Hervormde Kerk en die Afrikaanse Protestantse Kerk het die vergadering nie bygewoon nie (Villa-Vicencio 1991:884).

Hierdie kerkeberaad is uit die staanspoor as belangrik beskou en sou die weg baan vir versoening. "...the largest and most representative gathering of Christian churches ever held in South Africa" (Hofmeyr & Pillay 1991:300). In sommige opsigte was dit 'n geleentheid wat met die Cottesloe-kerkeberaad vergelyk kan word. Die Rustenburg Kerkeberaad sou selfs as die spieëlbeeld van die Cottesloe Kerkeberaad gesien kon word, met 'n duidelike verskil in die uitkoms daarvan. Na "...die ekumeniese droogte van meer as dertig jaar" (Gous 1994:310) het die kerklike gemeenskap in Suid Afrika op die drumpel van nuwe verhoudings gestaan en is alle hoop op die kerkeberaad geplaas. "...trouens die jaar 1990 gaan waarskynlik ook in die geskiedenis van die kerk in Suid-Afrika as 'n waterskeidingsjaar bekend staan, veral vanweë die feit dat die grootste gedeelte van die Christelike kerk vir die eerste keer in dekades van aangesig tot aangesig ontmoet het, die hart uitgepraat het, behoorlik keel skoongemaak het en mekaar in baie opsigte die hand gereik het" (Hofmeyr 1992:96).

Prof WD Jonker, dosent aan die Teologiese Kweekskool op Stellenbosch, was een van die sprekers op die beraad. Aan die einde van sy toespraak het Jonker 'n skuldbelydenis aan die vergadering voorgelees, wat dit doodstil aangehoor het: "I confess before you and before the Lord, not only my own sin and guilt, and my personal responsibility for the political, social, economic and structural wrongs that have been done to many of you, and the results of which you and our whole country are still suffering from, but vicariously I dare to do that in the name of the DRC of which I am a member, and for the Afrikaner people as a

whole. I have the liberty to do just that, because the DRC at its latest synod has declared apartheid a sin and confessed its own guilt of negligence in not warning against it and distancing itself from it long ago” (Jonker 1998:204).

Direk hierna het aartsbiskop Tutu, die voorsitter, vir ‘n kort spreekbeurt gevra. “Hy het gesê dat, volgens die kerklike tradisie waarin hy staan, dit so is dat as iemand sê: I am sorry! Jy verplig is om te sê: I forgive you. En daarom, het hy gesê, as die NG Kerk vandag sê dat sy berou het, dan moet ons almal sê: Ons vergewe julle!” (Jonker 1998:205). Die belydenis is met entoesiasme begroet, maar tog het daar ook negatiewe stemme opgegaan.

Onder die negatiewe reaksie was die verteenwoordigers van die NG Kerk in Afrika, onder wie Nico Smith, wat gesê het dat die NG Kerk darem net te maklik vergewe is vir die onreg wat gepleeg is. Die NG Sendingkerk se afgevaardigdes het dieselfde standpunt gehuldig. Ds Apollis, moderator van die Algemene Sinode van die NG Sendingkerk het selfs later uitlatings gemaak dat die NG Kerk nie bedoel wat hulle sê nie en dat die NG Kerk se mense “meesters is van die kuns om met woorde te speel” (Gaum 1997:55). Ook is argumente geopper dat Jonker geen mandaat gehad het om namens die NG Kerk ‘n belydenis te doen nie en dat Tutu nie die reg gehad het om namens die vergadering die belydenis te aanvaar nie.

Prof PC Potgieter, moderator van die Algemene Sinode van 1990 en leier van die NG Kerk se afvaardiging, het die volgende dag aan die konferensie gesê dat die afvaardiging van die NG Kerk hulle volledig vereenselwig met die verklaring van prof Jonker en dat hy op stuk van sake die besluit van die Sinode in Bloemfontein weergegee het. "Die vraag oor herstel (restitusie) ná belydenis is geopper. Die notule van ons Sinode laat duidelik blyk dat ons reeds begin het met 'n proses van restitusie, sowel in ons verhouding met ons eie Familie van die Ned Geref Kerke as met die Suid-Afrikaanse gemeenskap in die geheel" (Gaum 1997:55). Aartsbiskop Tutu het hierna weer gepraat en gesê dat hy baie kritiek moes verduur omdat hy Jonker se belydenis aanvaar het, maar het volstaan dat hy onvergewensgesind teenoor iemand se belydenis kon wees nie.

Na afloop van die Kerkeberaad is 'n verklaring uitgereik wat bekend sou staan as die "Deklarasie van Rustenburg". Ongelukkig was daar nie 100% eenstemmigheid oor die finale verklaring nie. Die NG Kerk-afvaardiging kon saamstem met groot dele van hierdie verklaring, maar daar was ook stellings wat buite die grense wat *Kerk en Samelewing (1990)* gestel het, beweeg het. Die afgevaardigdes het hulle deurgaans by die beleidstuk gehou. Na afloop van die beraad het die afgevaardes van die NG Kerk besluit om self ook 'n verklaring uit te reik om sodoende dié kerk se posisie duidelik te stel (Die Kerkbode 16 November 1990). Hierdie optrede is ook later ondersteun deur dr F Gaum, redakteur van *Die Kerkbode* (9 en 10 April 1998:5) in sy reaksie op die standpunt van Jonker: "Ek dink byvoorbeeld nog altyd dat die NG Kerk-afvaardiging na die

Rustenburgberaad in 1990 reg gehad het om hulle nie met die hele verklaring wat ná die beraad uitgereik is, te vereenselwig nie.”

Die Rustenburgse kerkeberaad sal seker met goeie reg bekend kan staan as die “Conference of Confessions” (Alberts & Chikane 1991:16). Aartsbiskop George Daniel het na die belang van dié beraad as volg verwys: “... on the 9th of November 1989 the Berlin Wall came down and on the 9th of November 1990 the wall came down between various churches in South Africa” (NIR News Desember 1990:2). Tog jammer dat hierdie opmerking nie volledig waar is van die verhoudinge in die NG Kerkfamilie nie. Die Kerkeberaad “...is verder gekenmerk deur die binnegevegte tussen die lede van die NG Kerk familie” (Gous 1994:313-314). “It was felt that... the domestic squabbles of a particular denomination had inappropriately been transferred on to the conference agenda ...” (Bosch 1991:3 soos aangehaal in Gous 1994:314). Verdere gesprek tussen die lede van die NG Kerkfamilie is na die vergadering in die vooruitsig gestel. In die Rustenburg beraad was soveel potensiaal opgesluit en hierdie potensiaal kon vorentoe groei en ontwikkel.

Ten spyte van die openheid wat gekom het na Rustenburg, asook die behoefte van sommige kerke om bilaterale gesprekke te voer, het sekere ekumeniese liggame nie direk hierna aan die NG Kerk lidmaatskap verleen nie. Die Wêreldbond van Gereformeerde Kerke het die skorsing van die NG Kerk

gehandhaaf (Gaum 1997:56-58). In 1999 het die NG Kerk weer lid van die Wêreldbond van Gereformeerde Kerke geword (Brown 1999:1).

'n Bepalende faktor tydens die vergadering van die Suid-Afrikaanse Raad van kerke in 1991 was die wantroue en weerstand wat in die NG Kerkfamilie jeens die NG Kerk geheers het. Reeds in 1990 het die NG Kerk besluit om waarnemerstatus te verkry by die Suid-Afrikaanse Raad van Kerke en hy is na die jaarvergadering in Junie 1991 genooi. Die persepsie het bestaan dat die NG Kerk dan sommer teenwoordig sou wees om sy plek as waarnemer in te neem.

In die NG Kerkfamilie was daar egter ongelukkigheid rondom die verwickelinge, aangesien hulle gevoel het dat die NG Kerk nog 'n rassegeskeide kerk was.

Die *Vrye Weekblad* (22 Maart 1991) het berig dat ds R Botman, assessor van die NG Sendingkerk, gesê het dat "Dit lyk nou asof die SARK deur die toelating van die NGK die status quo van apartheid en rasse-skeiding in die NG-familie bly aanvaar". Hy het wel bevestig dat hulle nie die toelating van die NG Kerk sou teenstaan nie. Tydens die vergadering het dr Nico Smith van die NG Kerk in Afrika sy saak duidelik gestel dat die NG Kerk nie toegelaat moet word nie. Die Suid-Afrikaanse Raad van Kerke het egter besluit om nie die NG Kerk toe te laat alvorens hy aan bepaalde voorwaardes voldoen het nie. Hiermee is 'n geleentheid om ekumeniese bande te versterk onbenut gelaat.

6.4 Die Reformed Church in Africa reik die “Laudium Declaration” uit

Tydens die Sinodesitting van die Reformed Church in Africa gedurende 1990 in Laudium, Pretoria, het hierdie kerk 'n verklaring uitgereik waarin diè kerk se siening van sy taak as 'n evangeliese, gereformeerde kerk ondubbelsinnig gestel is. Ook word die kerk se profetiese getuienis duidelik verwoord (Gaum 1997:60).

Die Laudium Deklerasie is gebore uit 'n besluit in 1986 van die Reformed Church in Africa waarmee die kerk sy voortbestaan as Evangelies Gereformeerde Kerk wou bevestig. Die deklarasie bestaan uit vyf afdelings wat onder andere die volgende sake aanspreek: Bybelse Evangelie, Die Heilige Gees as Getuie, Evangeliese getuienis en Barmhartigheidsdiens, Eenheid en Profetiese getuienis.

Van belang vir hierdie studie is die Laudium Deklerasie se standpunt ten opsigte van kerklike eenheid: “We affirm our God given unity at the deepest level with all born again bloodwashed believers. We determine to foster such unity across all denominational barriers. In the immediate circle of our church we will foster structural unity with those who share the same confession provided that such structural unity will not stifle the evangelical witness of the Reformed Church in Africa.

We affirm that we who claim to be members of the Body of Christ must transcend within the church the barriers of race, gender and class. We affirm that racism within the church constitutes a denial of the Gospel and deterrent to evangelistic witness” (Agenda, Gesamentlike Kommissie: Verslag van Subkommissie 7, Bylaag 2, 26 Maart 1996:1-2).

Die Laudium Deklarasie speel ‘n belangrike rol in die Reformed Church in Africa en is ook telkens op die tafel geplaas in die gesprekke rondom kerklike eenheid.

6.5 Kerkvereniging tussen twee lede van die familie word ‘n werklikheid

6.5.1 Die NG Sendingkerk en die NG Kerk in Afrika beweeg nader aan mekaar

As gevolg van die voortdurende spanning tussen die lede van die NG Kerk-familie in die binneland en die gebeure in Vereeniging het daar ‘n geleidelike toenadering gekom tussen die NG Kerk in Afrika en die NG Sendingkerk. Samesprekings het fluks gevorder sodat daar in 1990 tydens die Sinode van die NG Sendingkerk gerapporteer is dat ‘n konsep-kerkorde opgestel is. ‘n Ooreenkoms is ook bereik om gedurende 1990 ‘n Konvent te hou waartydens die kerkvereniging tussen die twee kerke gefinaliseer sou word (Acta Synodi, NG Sendingkerk 1990:32-35 en 38-43).

Die Belydenis van Belhar het egter 'n kwessie geword waarmee rekening gehou moes word. Hierdie belydenis was nie 'n belydenisskrif van die NG Kerk in Afrika nie, gevolglik moes óf die een kerk die belydenis weglaat óf die ander kerk moes die belydenis aanneem. Ds Mentor het die Gesprekskommissie se verslag met voorbehoud geteken en het deur middel van 'n minderheidsverslag die Sinode daarop gewys dat daar nie genoeg tyd was om langs kerkordelike wyse een van die twee te doen voor die beplande verenigingsdatum nie. Hy het voorgestel dat die kerkverenigingsdatum uitgestel moes word totdat die probleem kerkregtelik opgelos is, maar die Sinode het die voorstel verwerp (Acta Synodi, NG Sendingkerk 1990:1046). Dit het moontlik die Moderatuur genoop om aanvanklik te oordeel dat die Belydenis van Belhar uit die konsep-kerkorde gelaat moes word en dan tydens die stigtingsvergadering weer ingevoeg word (Acta Synodi, NG Sendingkerk 1990:711-712). Hierdie gedagte is later laat vaar en die Sinode het besluit om die Belydenis van Belhar deel van die konsep-kerkorde te maak.

Toe daar aanvanklik by die Sinode van die NG Sendingkerk gerapporteer is dat daar negatiewe implikasies bestaan ten opsigte van die verandering van die kerkorde van die NG Kerk in Afrika, naamlik die skep van 'n ruimte vir die Belydenis van Belhar, wou die NG Sendingkerk die eenheidskonvent uitstel. Na bevestiging van die NG Kerk in Afrika dat hul steeds met kerkvereniging wou voortgaan, het die NG Sendingkerk besluit om voort te gaan met die beplande konvent. Op 4 Oktober 1990 het die konvent onder voorsitterskap van prof JJF Durand byeengekom. Ds SP Buti (NG Kerk in Afrika) en ds NA Apollis (NG

Sendingkerk) het elk namens die onderskeie kerke hul beginselbesluit tot eenwording voorgelees. Die twee Moderature van die deelnemende kerke het opdrag ontvang om Sinodale Kommissies saam te stel en om 'n datum te bepaal vir die eerste Algemene Sinode (Acta Synodi, NG Sendingkerk 1990:1173-1174).

Onsekerheid het bestaan of die twee kerke by bogenoemde geleentheid verenig het al dan nie. Later het dit egter geblyk dat albei kerke 'n kerkordelike basis nodig gehad het om hul onderskeie afsonderlike bestaan te beëindig. As gevolg van die onsekerheid en die ingewikkelde regsaspekte en vrae kon die stigtingsinode nie in Julie 1991 plaasvind nie. Die NG Kerk in Afrika het geoordeel dat die Algemene Sinode van 1990 wel die korrekte en nodige besluite geneem het wat enige regsimplikasies sou uitskakel (Loff 1998:271).

Tydens die Sinode van die NG Kerk in Afrika in Julie 1991 het die Sinode belangrike besluite geneem, waaronder ingrypende wysiginge aan en toevoegings tot die Kerkorde van die NG Kerk in Afrika, met die oog op die voorgename eenwording met die NG Sendingkerk. Die volgende wysigings en byvoegings is aangebring:

- Artikel 36.1: Hierdie artikel is verander deur te lees dat wysigings en veranderinge aan die Kerkorde deur twee-derde meerderheid van slegs die Algemene Sinode kan geskied. Streeksinodes, Ringe, Kerkrade en lidmate wat besware het teen sulke wysigings kan dit deur middel van beswaarskrifte en/of memoranda aan die volgende Algemene Sinode

voore. Vroeër het hierdie artikel bepaal dat sulke wysigings slegs deur twee-derde meerderheid van die Algemene Sinode en die Streeksinodes afsonderlik, asook raadpleging met die ander kerke in die NG Kerkverband, kon plaasvind.

- Artikel 36.2: Vroeër het die artikel bepaal dat die Sinode die Kerkorde, met uitsondering van Artikel 1 (Belydenis), met 'n twee-derde meerderheid kan wysig of aanvul. Die artikel is verander sodat die Algemene Sinode die hele Kerkorde nou kon wysig of aanvul met 'n twee-derde meerderheidstem.
- Artikel 1: Naas die ekumeniese belydenisskrifte en die Formuliere van Enigheid, is bygevoeg "en die Belhar-Belydenis".
- Artikel 61: 'n Nuwe artikel is bygevoeg tot die Kerkorde en het bepaal dat "Die NG Kerk in Afrika mag te enige tyd met 'n twee-derde meerderheidsbesluit van die Algemene Sinode met een of meer van die kerke wat in Art 2 genoem word struktureel verenig" (Die Kerkbode 18 Junie 1999:10).

Met hierdie wysigings het die Sinode van die NG Kerk in Afrika geoordeel dat die weg nou kerkregtelik geopen is vir kerkvereniging, maar later sou dit egter blyk dat juis hierdie wysigings aan die Kerkorde aanleiding gegee het tot 'n appélhofuitspraak in November 1998 teen die nuut-gestigte kerk uit hierdie kerkvereniging.

In die onderhandelinge tussen die twee kerke is besluit om op 14 April 1994 die Stigtingsinode vir die “Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika” byeen te bring. Die gespreksgenote het op dié naam vir die nuwe kerk besluit omdat hulle daardeur die volgende duidelik wou maak:

- “Gereformeerd” was ‘n vanselfsprekende begrip wat deur al die gespreksgenote aanvaar is;
- “Verenigende” dui op die proses van eenwording, waarin ‘n oop deur gelaat is vir ander om ook deel van die kerkvereniging te word;
- “Suider-Afrika” is ‘n geografiese aanduiding om aan te toon dat die susterskerke in Suider-Afrika nie uitgesluit is in die eenheidstrewes van dié kerk nie (Acta Synodi, NG Sendingkerk 1990:49).

6.5.2 Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika: 14 April 1994

Die Algemene Sinode van die NG Sendingkerk het vanaf 4 tot 13 April 1994 byeengekom. Dit sou uiteindelik die laaste Sinode van die NG Sendingkerk wees en het as doel gehad om die nodige kerkordelike voorsiening daar te stel vir die finale kerkvereniging tussen die NG Sendingkerk en die NG Kerk in Afrika.

Die “verenigingsklousule” is met ‘n twee-derde meerderheid deur die Sinode goedgekeur. Hierdie klousule het onder meer bepaal dat op datum van vereniging die gemeentes, mindere sowel as meerdere vergaderings “juridies

ontbind en hersaam[ge]stel” word en dat onmiddellik “alle regte, verpligtinge, bates en laste van welke aard ook al sal oorgaan en vestig in sodanige” gemeente en/of mindere of meerdere vergadering. Ook dat “enige reglement van orde en bepalinge en alle bestaande besluite geneem voor ontbinding *mutatis mutandis* van krag sal bly en sal staan as besluite” van die gemeente en/of mindere of meerdere vergadering (Acta Synodi, NG Sendingkerk 1994:167-170 en C/6-C/8). *Mutatis mutandis* beteken “met die nodige veranderinge” (Loff 1998:272).

Op 14 April 1994 het die verteenwoordigers van die NG Kerk in Afrika en die NG Sendingkerk in die kerkgebou te Belhar byeengekom. Nadat die geloofsbriewe in orde gevind is, het die moderators van albei kerke hul beginselbesluite aan die vergadering voorgelees en die vergadering het bevestig dat die nuwe kerk op grond van die aanvaarde konsep-kerkorde konstitueer. Daarna is die “Bevestiging van Konstituering” (Bylaag D van die Acta Synodi) staande saam gelees (Acta Synodi, Stigting en Eerste Algemene Sinode, Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika 1994:282-291).

Naudé (1995:139-140) beskryf sy ervaring van die gebeurtenis as volg: “Ongelooflike vreugdetonele het hulle afgespeel onmiddellik ná die Sinodebesluit toe afgevaardigdes mekaar omhels het en ‘n lofsang van dankbaarheid in die kerkgebou weergalm het”. “Dié groot oomblik is gekenmerk deur die uitbundige vreugde waarmee die aanwesiges mekaar gelukgewens het” (Loff 1998:274).

Na afloop van dié plegtige en onvergeetlike oomblikke is die “Oorkonde van die Kerkvereniging tussen die Nederduitse Gereformeerde Sendingkerk in Suid-Afrika (NGSK) en die Nederduitse Gereformeerde Kerk in Afrika (NGKA)” voorgelees en deur die onderskeie moderature onderteken (Acta Synodi, Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika 1994:291 [Bylaag E]). Die hereniging van dié twee kerke het gestaan in die teken van die beëindiging van afsonderlike kerke in die NG Kerkfamilie op kleurgrondslag.

Gedurende 1997 het die Evangeliese Gereformeerde Kerk in Namibië ook deel geword van die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika. Hierdie kerk is ‘n jong kerk wat ontstaan het uit die sending van die NG Kerk en het in 1975 ‘n selfstandige kerk geword. Hoewel die NG Kerk in Namibië al sedert 1986 herhaaldelike uitnodigings tot dié jongkerk gerig het om een te word met die NG Kerk, het die Evangeliese Gereformeerde Kerk in Namibië nie sy weg daartoe oopgesien nie (Die Kerkbode 18 April 1997:2).

Strukturele kerkvereniging het in die NG Kerkfamilie ‘n werklikheid geword, maar slegs vir ‘n gedeelte van die familie! Die NG Kerk en die Reformed Church in Africa was nie deel van hierdie kerkvereniging nie. Die opdraende pad na eenwording in die NG Kerkfamilie het uitdagend voor die kerke gelê. Die uitdaging was groot, maar die toekoms sou leer of die droom bewaarheid sou word. Die toekoms van die Verenigende Gereformeerde Kerk sou in die teken

van weerstand en konflik staan wat uiteindelik op 'n appélhofuitspraak sou uitloop.

6.6 Evaluering

- 6.6.1 Die tydperk is gekenmerk deur 'n koersverandering deur die NG Kerk. Herbesinning en reformasie was onafwendbaar. Die ondersteuning van apartheid sou tot 'n einde kom.
- 6.6.2 Kerk en Samelewing het hierdie koersverandering verwoord. Die eksklusiwiteit van die NG Kerk net vir blankes is deurbreek, maar die verbinding aan die Afrikanervolk is behou.
- 6.6.3 Binne die NG Kerkfamilie het wantroue egter ontstaan omdat hierdie belydenisuitsprake van die NG Kerk nie konkreet gestalte in die praktyk gekry het nie.
- 6.6.4 Reaksie teen Kerk en Samelewing en die koersverandering lei tot die stigting van die Afrikaanse Protestantse Kerk. Die beswaardes het gewerk met die skema van 'n sigbare en onsigbare kerk. Hulle verwerp 'n uitwendige georganiseerde sigbare kerk as uiting van die eenheid. Die volk het die hermeneutiese bril geword waardeur die Bybel gelees word. Verinheemsing van die kerk dien as norm vir eenheid en verskeidenheid in die kerk.
- 6.6.5 Gesprek het egter nie na wense gevorder nie en geleenthede soos die Vereeniging-beraad is onbenut gelaat.

- 6.6.6 Die Rustenburg-beraad is gekenmerk deur skuldbelydenis en openheid. Tog is die skuldbelydenis nie noodwendig deur almal ewe positief aanvaar nie.
- 6.6.7 Eenwording tussen die NG Kerk in Afrika en die NG Sendingkerk het 'n werklikheid geword. Hierdie kerkvereniging het ongelukkig ook teenkanting ervaar en dit sou later uitloop op hofsake.

HOOFSTUK 7

POGINGS TOT EENHEID VORDER NIE

7.1 Die NG Kerk reik 'n hand van versoening uit in sy strewe na kerklike eenheid

In Suid-Afrika het daar reeds vroeg in die laaste dekade van die twintigste eeu geleidelike verandering op politieke, sosiale, ekonomiese en staatkundige vlak ingetree. Onderhandelinge en geprekvoering was aan die orde van die dag en daar was 'n soeke na eenheid en versoening. Gedurende 1994 het 'n nuwe staatkundige bedeling in die land aangebreek. Alle stemgeregtigde persone, ongeag van ras en kleur, kon aan die verkiesing deelneem. In hierdie atmosfeer het die kerk, by name die NG Kerk, voortgegaan op sy pad van versoening en sy strewe tot eenheid. Hiervan sou die besluite van die komende Algemene Sinode 'n sprekende voorbeeld wees.

Op 13 en 14 Oktober 1993 is 'n konferensie van die moderature van die NG Kerkfamilie te Goudini gehou. By hierdie geleentheid is verskeie sake waaronder die Belhar-belydenis, apartheid, geweld, armoede, Broederbond, kerkeenheid, ensovoorts bespreek. Die NG Kerk het sy hand uitgesteek om versoening te bewerkstellig, maar dit sou uiteindelik die Sinode wees wat hierdie rigting aangedui het.

7.1.1 1994: “Sinode van Versoening”

Die NG Kerk se Algemene Sinode te Pretoria gedurende Oktober 1994 kan met goeie reg die “Sinode van Versoening” genoem word (Gaum 1997:61). Die waarde van hierdie sinodesitting is so hoog geag dat *Die Kerkbode* (28 Oktober 1994) in sy hoofartikel skryf: “Die negende Algemene Sinode van die Ned Geref Kerk wat verlede week in Pretoria ten einde geloop het, is gekenmerk deur ‘n gees van versoening en was ongetwyfeld een van die merkwaardigste sinodesittings sedert die eerste vergadering van die Algemene Sinode in 1962 gehou is”.

Op 13 Oktober 1994 het Mnr Nelson Mandela, toe president van die Republiek van Suid-Afrika, die Sinode toegesprek. Ook het dr Beyers Naudé en prof Ben Marais onderskeidelik die Sinode op verskillende dae besoek en is hartlik deur die Sinode ontvang. Die Sinode het die volgende besluit aan hulle voorgehou: “In die lig van die klag van politieke dienstigheid deur die Ned Geref Kerk, wys die Algemene Sinode lidmate daarop dat daar deur die jare heen steeds lidmate, ampsdraers (en selfs kerklike vergaderings) was wat krities was oor apartheid en kerklike besluite in hierdie verband. Die Algemene Sinode erken met spyt dat daar in die verlede dikwels van kerklike kant op ‘n onbarmhartige en onsaaklike wyse teenoor sulke persone gehandel is” (Acta Synodi, NG Kerk 1994:374). ‘n Hand van versoening is na soveel jare uitgesteek met die bedoeling van herstel van verhoudings.

7.1.2 Besluite oor kerkeenheid gee rigting aan 'n nuwe pad

Nie alleen is versoenend gewerk in 1994 nie, maar het die strewe van die NG Kerk vir een kerkverband verdere momentum gekry. Die Sinode het met sy besluite aangetoon dat hy nie net die saak wou bespreek nie, maar daadwerklik sy moue wou oprol en die taak met ywer aanpak. Op 13 Oktober 1994 het die Sinode belangrike besluite geneem ten opsigte van die pad na eenheid in die NG Kerkfamilie:

- “1. Die Algemene Sinode neem met genoeg kennis van die vordering wat daar in die jongste samesprekings gemaak is ten einde 'n modus te vind om die proses van kerkeenheid groter momentum te gee.
2. Die Algemene Sinode spreek sy ernstige begeerte uit om:
  - 2.1 saam te werk met ander lede van die Familie van Ned Geref Kerke aan die daarstelling van een kerkverband op grondslag van 'n goedgekeurde kerkorde;
  - 2.2 saam te werk met die aanwys van 'n gesamentlike kommissie om te begin om 'n konsep-kerkorde vir hierdie voorgename kerkverband op te stel;
  - 2.3 dit aan dié Gesamentlike Kommissie op te dra om onder meer aandag aan die volgende sake te gee: belydenisskrifte, die naam van die voorgestelde nuwe kerkverband, liturgiese formuliere en gebruike, gesangeboeke en die orde van die erediens, bedieningsbehoefte, praktiese implikasies en werkswyse van een kerkverband;

oorgangreëlings, grense, stoflike, administratiewe, finansiële en verbandhoudende aangeleenthede; samestelling van die stigting/verenigingsinode; reglemente en ander sake wat die Algemene Sinode/Algemene Sinodale Kommissie aan hom opdra.

3. Elke lidkerk van die Familie van NG Kerke toets die konsepkerkorde en meegaande voorstelle op 'n geskikte wyse aan sy vergaderings.
4. Die Ned Geref Kerk doen bogenoemde soos volg: Die verteenwoordigers van die Ned Geref Kerk in die Gesamentlike Kommissie is die Moderatuur van die Algemene Sinode tesame met 'n verteenwoordiger van elkeen van die Sinodale Kommissie/Moderamens van die verskillende Sinodes. Die Algemene Sinodale Kommissie kan ook ander lede bykomend in die kommissie benoem" (Acta Synodi, NG Kerk 1994:440-441).

7.1.3 Gesamentlike Kommissie se werksaamhede onafgehandel gelaat

Die bovermelde Gesamentlike Kommissie is saamgestel en op 7 Maart 1995 het die kommissie vir die eerste keer vergader. Die NG Kerk se verteenwoordigers was proff P Coertzen, PGJ Meiring, PC Potgieter, drr FM Gaum, WJ Bruwer, WJ Botha, HS Grobler, di F Swanepoel, J van der Westhuizen, PS Strümpfer, LW Meyer, AJ de Klerk en AS van Dyk. Die NG Kerk, die Reformed Church in Africa en die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika was verteenwoordig. Ongelukkig was die NG Kerk in Afrika nie deel van die vergadering nie.

Die Gesamentlike Kommissie het besluit om sy werk deur sewe subkommissies te doen. Die sewe subkommissies het uit die volgende bestaan:

1. Subkommissie 1: Naam, grondslag, omvang en aard van die nuwe kerkverband.
2. Subkommissie 2: Die ampte in die nuwe kerkverband.
3. Subkommissie 3: Die kerkvergadering van die nuwe kerkverband.
4. Subkommissie 4: Dienswerk in die kerkverband.
5. Subkommissie 5: Opsig, vermaning en tug; betrekkinge van die kerk na buite.
6. Subkommissie 6: Administratiewe, finansiële en verbandhoudende sake; oorgangsreëlins.
7. Subkommissie 7: Koördinering (Notule van die Gesamentlike Kommissie 7 Maart 1995:2-8).

Die vergaderings van die Gesamentlike Kommissie het ook by geleentheid die tekens van verskille getoon en dit het negatief ingewerk op die vordering van die werksaamhede van dié belangrike kommissie. Ds Freek Swanepoel (Persoonlike onderhoud: 29 Augustus 2000) het as gasheervoorsitter opgetree tydens die eerste vergadering en beskryf self hoedat spanning tussen die kerke, by name die Reformed Church in Africa en die Verenigende Gereformeerde Kerk, gelei het tot 'n situasie waar die vergadering "daardie oggend byna afgespring het omdat die twee groepe nie saam in dieselfde lokaal wou sit nie". Die saak is egter later opgelos en daar kon voortgegaan word met die vergadering.

Dr WJ Bruwer (Persoonlike onderhoud: 11 Mei 1999) wys daarop dat hierdie situasie somtyds gelei het tot frustrasie van die lede van die vergadering. By so 'n vergadering het hy selfs die volgende opmerking gemaak: "Ek sou verwag dat kerke wat ernstig is oor eenheid alles in hulle vermoë sou doen om vir alle partye dit maklik te maak om nader te beweeg, maar ek kry die indruk dat al meer klippe in die pad gerol word." Dit was duidelik dat die pad vorentoe nog heelwat uitdagings ingehou het en dit sou nie altyd foutloos en sonder verskille verloop nie.

Die tweede vergadering van die Gesamentlike Kommissie is op 26 Maart 1996 te Belhar gehou en by hierdie geleentheid het slegs twee subkommissies verslag gedoen, naamlik Subkommissie 1 en 7. Die vergadering het die volgende besluite geneem:

"5.1 Gemeentes:

5.1.1 Aan gemeentes word die ruimte gelaat om, as hulle dit so verkies, net soos hulle is behoue te bly onder die voorwaarde dat;

1. gemeentes is onderling oop vir die bywoning van eredienste en vir lidmaatskap;
2. daar op gereelde grondslag gesamentlike byeenkomste gereël word om so sigbare gestalte aan die eenheid te gee;
3. dat daar weë gevind word vir onderlinge diens aan mekaar en verantwoordelikheid vir mekaar oor die grense van gemeentes heen;

4. dat die georganiseerde diens en getuienis aan en teenoor die wêreld waarin hulle hulle bevind, gesamentlik en eendragtig geskied.

5.2 Ringe:

- 5.2.1 Naburige gemeentes word deur die streeksinode in ringe gegroeper.
- 5.2.2 Die groepering geskied in oorleg met die betrokke gemeentes.
- 5.2.3 Bedieningsbehoefte en taal moet in ag geneem word. Waar gemeentes dit verkies, hul op grond van genoemde faktore by 'n ander ring ingeskakel word (Notule van die Gesamentlike Kommissie 26 Maart 1996:2)."

Hoewel sommige lede van die Gesamentlike Kommissie voorbehoude uitgespreek het in verband met die besluit rondom die Belydenis van Belhar, is die volgende aanbeveling aanvaar: "As vertrekpunt is aanvaar dat die Belydenis van Belhar (1986) deel sal vorm van die belydenis-corpus van die verenigde kerk maar dat dit nie afdwingbaar is nie" (Notule van die Gesamentlike Kommissie 26 Maart 1996:1-4).

Hierna het dié kommissie nie weer byeen gekom nie (Dr WJ Botha, onderhoud: 12 Oktober 2000). Die belangrike werk wat deur hierdie kommissie gedoen is, is egter onafgehandel gelaat.

7.1.4 Kerkorde 1994 en riglyne vir 'n model vir een verband in die NG Kerkfamilie word as gespreksbasis bepaal

Die Algemene Sinode van die NG Kerk het in 1994 nie net die beginsel van kerklike eenheid duidelik gestel nie, maar ook die verloop van die proses in die NG Kerk uiteengesit, naamlik dat die mindere vergaderings ook geleentheid gebied sal word om kommentaar te lewer en dat die nodige besluite onder hul aandag gebring sal word. Hierdie vergaderings se kommentaar en voorstelle moet aan die Gesamentlike Kommissie deurgestuur word. Lidmate is ook verseker van die groot sensitiwiteit waarmee die aangeleentheid in die kerk gehanteer sal word en die lidmate se voorbidding vir die saak is gevra.

Die Sinode het besluit dat as die Gesamentlike Kommissie konsensus rondom die konsepkerkorde en gepaardgaande voorstelle bereik het, dit aan die Algemene Sinodale Kommissie voorgelê moet word vir oorweging en kommentaar. Hierdie stukke sal daarna na die verskillende Sinodale Kommissies, ringe en kerkrade deurgestuur word vir kommentaar. Uiteindelik moet die lidmate ook geleentheid kry om hul kommentaar hierop te lewer. Alle kommentaar word deurgestuur na die Algemene Sinodale Kommissie wat weer kan kommentaar lewer en dit deurstuur na die Gesamentlike Kommissie vir verwerking in 'n volgende kerkorde.

Die tweede konsep kerkorde loop weer dieselfde pad van raadpleging en die resultaat daarvan dien uiteindelik by die streeksinodes en die Algemene Sinode vir goedkeuring (Acta Synodi, NG Kerk 1994:441). Hoewel hierdie proses met reg beskryf kan word as 'n langdradige en omslagtige proses, het dit egter die versekering ingebou dat daar wyd en breedvoerig oor die saak gedink en gedebatteer word. Tot op voetsool-vlak kry elkeen die geleentheid om sy mening te lig en kommentaar te lewer.

Ook het die Sinode in 1994 die Riglyne vir 'n model vir een verband in die NG Kerkfamilie tesame met die Kerkorde van 1994 goedgekeur as gespreksbasis en is dit na die Gesamentlike Kommissie vir oorweging verwys. Die riglyne was soos volg:

1. "Lidmaatskap van die huidige gemeentes van die Familie van die NG Kerke is oop vir alle gelowiges wat die belydenis van die betrokke gemeente aanvaar. Dit beteken dat lidmate oor en weer by gemeentes van die ander kerke kan inskakel.
2. Gemeentes, ringe en sinodes binne die Familie van Ned Geref Kerke kan na behoorlike ooreenkoms, inskakel by gemeentes, ringe en sinodes van ander kerke en word dan volledig deel van daardie kerk.
3. Kerkrade, ringe, sinodes en algemene sinodes wat dit so verkies, gaan voort om te funksioneer soos dit tans die geval is, met behoud van huidige name, bepalings en reglemente.
4. Strukture vir samewerking tussen gemeentes, kerkrade, ringe en sinodes

moet tot stand gebring word sonder om die kerkregtelike posisie van kerkvergaderings in die gedrang te bring.

5. Evangeliedienaars is oor en weer beroepbaar.
6. As uitdrukking van die een kerkverband, word 'n verenigde sinode vir die Ned Geref Kerk, die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika en die Reformed Church in Africa voorgestel waar daar oor sake van gemeenskaplike belang op 'n basis van konsensus besluite geneem kan word.
7. Hierdie sinode word saamgestel uit al die bestaande sinodes van die drie kerke in 6 genoem, volgens 'n stelsel van proporsionele verteenwoordiging.
8. Die bestaande algemene sinodes (van die Ned Geref Kerk en van die Ned Geref Kerk in Afrika) besluit self of en wanneer hulle wil ontbind.
9. As saambindende liggaam vir al die lede van die NG Kerk-familie (binne- en buitelands) kan gedink word in terme van 'n Bond van Ned Geref Kerke.
10. Namate die groeiproses na groter sigbaarmaking van die kerkeenheid vorder, kan verdere aandag aan bykomende strukture gegee word. Sake soos die belydenisskrifte, juridiese probleme, ensovoorts sal deurlopend moet aandag kry" (Acta Synodi, NG Kerk Algemene Sinode 1994:441-442).

Die NG Kerk het homself hiermee tot die weg na eenheid verbind. Daar het 'n opgewondenheid geheers en 'n verwagting dat die klimaat gereed was vir die beëindiging van die kerke op kleurgrondslag. Prof P Meiring beskryf dit dat die "synod felt itself part and parcel of the new South-Africa" en dr Beyers Naudé het gesê: "The Nederduitse Gereformeerde Kerk has come full circle. The book on apartheid is now firmly closed!" (DRC News, April 1995:1).

In 1994 word Suid-Afrika geskok deur 'n tragiese gebeure toe Prof Johan Heyns, moderator van die Algemene Sinode van die NG Kerk in 1986 en kampvegter vir eenheid in die NG Kerkfamilie, sterf in 'n sluipmoordaanval. Hierdeur het die kerk 'n leier verloor wat baie bygedra het tot versoening in Suid-Afrika.

Tog sou die toekoms positiewe sowel as negatiewe gevolge hê en die vordering op die pad na eenheid sou gemengde resultate lewer. Trouens, onderhandelinge en gesprekke sou plek-plek versand en selfs tot stilstand kom.

7.1.5 "Sodat almal een kan wees..."

Die Algemene Sinodale Kommissie van die NG Kerk het homself verbind om die proses van raadpleging in die NG Kerk oor een kerkverband sinvol en effektief te laat funksioneer. 'n Voorbeeld hiervan was die amptelike inligtingstuk wat op 31 Maart 1995 verskyn het onder die titel: "Sodat almal een kan wees ..." Hierdie

inligtingstuk het onder andere belangrike inligting bevat rondom kerkeenheid, die verloop van die proses en besluite van die Algemene Sinode 1994.

Lidmate, kerkrade, ringe en sinodes is gevra om kommentaar te lewer. Gesprek rondom die belangrike saak is hierdeur gestimuleer en die Algemene Sinodale Kommissie het ook versoek dat na goeddunke moontlike inligtingsbyeenkomste gehou kan word (Amptelike inligtingstuk van die Ned Geref Kerk: "Sodat almal een kan wees..." 31 Maart 1995:1-4). Die geleentheid is geskep dat hierdie belangrike saak wyd en tot op voetsool-vlak bespreek kon word, almal kon deelneem aan die gesprek sodat dit nie net op sinodale vlak sou geskied nie. Die inligting wat hierdeur ontvang is, is deur die bepaalde kommissie byeengebring. "Al die ingekome kommentaar is getabuleer en in 'n lywige dokument gebind en dit geniet die aandag van dié kommissie wat daarvoor aangewys is. Alle kommentaar ontvang dus ernstige aandag" (Die Kerkbode, 20 Februarie 1998:9). Die ingediende kommentaar "is deurgestuur na die verskillende subkommissies van die Gesamentlike Kommissie wat daaraan aandag moet gee" (Agenda, Algemene Sinode van die NG Kerk 1998:19).

Reaksie op hierdie dokument het gestrek vanaf entoesiasme en meespreking tot afwysing en distansiëring. Die sogenaamde werkgemeenskap vir kerkreformasie en die voortsettingskomitee het op die dokument van die Algemene Sinodale Kommissie gereageer deur 'n pamflet van nagenoeg twee en twintig bladsye uit te gee. Die dokument het bekend gestaan as: "Kerkvereniging: Eenvormige

verskeurdheid of Veelvormige Eenheid”. Hierin het dié werkgemeenskap ‘n bydrae gelewer tot die gesprek oor kerkeenheid en kerkvereniging in die NG Kerkfamilie en het ook kommentaar gelewer op die inligtingstuk. Die standpunt van die werkgemeenskap was dat die kerkvereniging in die NG Kerkfamilie in sy geheel onaanvaarbaar is. “Volgens dié dokument hou die praktiese implikasies van kerkvereniging die kiem van eenvormige verskeurdheid in” (Hofmeyr 1996:343). Hul stel dit duidelik: “Strukturele of organisatoriese eenheid is nie ‘n Bybelse bevel nie” en “Die Bybel gee geen opdrag dat die kerk een moet word nie” (Kerkvereniging: Eenvormige Verskeurdheid of Veelvormige Eenheid: Kerkeenheid s.a.:12-13). Hierin is dit duidelik dat hierdie studiestuk “‘n goeie voorbeeld [is] van hoe gemaklik die opdrag tot eenheid weggespiritualiseer kan word” (Müller 1997:20).

In hierdie dokument word daar nie net gepoog om lidmate te oortuig om absoluut téén kerkvereniging standpunt in te neem nie, maar word daar selfs ‘n skeurstrokie aangeheg wat reeds klaar die standpunt weergee en bepaalde versoeke rig soos byvoorbeeld dat daar nie voortgegaan moet word met strukturele kerkvereniging nie. Die lidmaat kan maar net sy of haar naam en van, hul betrokke gemeente en handtekening op die strokie invul. Myns insiens is hierdie poging ‘n voorbeeld van organisering om ‘n bepaalde standpunt in die kerk af te dwing en lidmate te organiseer om ‘n drukgroep te vorm. Lidmate se eie oordeel, inisiatief en intelligensie word grootliks onderskat.

Prof Stephan Joubert (Die Kerkbode 6 Maart 1998:10) is korrek wanneer hy die volgende sê rondom die reg van lidmate om self keuses uit te oefen: “Sommige gelowiges, dominees en kerkrade inkluis, dink en besluit vandag nog veels te maklik namens ander Christene. Hulle eien hulle die reg toe om te sê wat gelowiges mag bid, lees, sê, glo; ja, selfs hoe hulle moet dink ... 'n Kerk wat sy lidmate probeer keer om self na te dink oor God se werk in hulle lewe en om bepaalde keuses te maak oor hoe hulle God wil dien, loop die gevaar om in 'n ghetto te verander.”

7.2 Gesprek oor kerklike eenheid dreig om tot stilstand te kom

Verskeie omstandighede in die NG Kerkfamilie het tot gevolg gehad dat die vordering op die pad na kerklike eenheid nie na wense was nie.

7.2.1 Interne weerstand binne die Verenigende Gereformeerde Kerk van Suider-Afrika eindig in die hofsaal

Oor die vreugde en entoesiasme vir kerkvereniging tussen die NG Kerk in Afrika en die NG Sendingkerk het egter ook 'n wolk van weerstand gehang. Winde van teenkanting teen kerkvereniging het reeds vroeg in die NG Sendingkerk gewaai, naamlik toe nagenoeg 45 predikante uit dié kerk hulleself saamgesnoer het om 'n groep te vorm met die naam *Ekklesia*. “Alhoewel die doelstelling formeel dié van 'n teologiese gespreksgroep was en die agenda nie op verset teen

kerkvereniging gerig was nie, is die indruk tog gewek dat Ekklesia ‘n drukgroep teen kerkvereniging was” (Loff 1998:273). Moontlik was dit te wyte aan die feit dat leiers uit die groep, by name di Mentor en Mettler, die indruk gelaat het dat hulle nie ten gunste van kerkvereniging was nie. Op 24 Maart 1994 verskyn ‘n brief van die bogenoemde leraars in *Die Ligdraer* onder die opskrif “Gemeentes word nuwe kerk ingedwing”. Dit wil dus blyk dat hier moeilik ‘n ander standpunt as anti-kerkvereniging ingeneem is.

Tydens die Sinode van die NG Sendingkerk 1994, toe die belangrike Verenigingsklousule geskep moes word, is twee amendamente voorgestel wat, indien dit goedgekeur sou word, ten minste die verenigingsproses sou vertraag. Loff (1998:273) sien hierdie pogings as simptome van ‘n aksie wat reeds vroeg in die geleedere van die NG Sendingkerk teen kerkvereniging gevoer is. Daarom het die Sinode besluit om ‘n kommissie aan te wys vir pastorale gesprek om die geleentheid te skep vir gemeentes, lidmate en ampsdraers om hul probleme, vrese, onsekerhede en onduidelikhede openhartig te bespreek (Acta Synodi, NG Sendingkerk 1994:89-90).

In die NG Kerk in Afrika was teenkating teen die kerkverenigingsproses ook duidelik sigbaar. Van die begin af was sommige gemeentes van die NG Kerk in Afrika, hoofsaaklik in die Vrystaat en die Noord-Kaap, of ook bekend as Phororo, nie gediend met die kerkvereniging en die wysigings (soos verwys in (Hoofstuk 6) 6.5.1) aan die kerkorde nie. Verskeie pogings om die geskil op te los het egter

misluk. Die NG Kerk in Afrika-OVS het voortgegaan om 'n Streeksinode byeen te roep op 27 September 1995 te Parys. Hierdie gebeure het reaksie uitgelok in die Verenigende Gereformeerde Kerk en is daar na die lidmate verwys as sogenaamde "beswaarde lidmate". Verskeie pogings is nog ter laaste nood aangewend om die vergadering nie te laat voortgaan nie. Op 12 September 1995 het die dagbestuur van die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika ongeveer 120 persone uit die Vrystaatse gemeentes in Bloemfontein ontmoet, maar dit was duidelik dat daar voortgegaan sou word met die reëlins vir die vergadering te Parys. 'n Laaste poging is aangewend deur op 21 September 1995 'n skrywe te rig aan drie leraars wat betrokke was by die beoogde sinodesitting, waarin hul gevra word om 'n dringende ontmoeting voordat daar voortgegaan word met die beoogde vergadering. Al hierdie pogings het egter nie geslaag nie en op 27 September 1995 het die NG Kerk in Afrika (OVS) as streeksinode vergader te Parys (Hooggeregshof van Suid-Afrika: Oranje-Vrystaat Provinsiale Afdeling: saak 799/96:2).

Die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika het op 26 Februarie 1996 'n aansoek by die Oranje-Vrystaatse Provinsiale Afdeling van die Hooggeregshof ingedien waarin hulle gevra het vir die volgende verklarende bevel:

- "dat die NGKA en die NGSK op 14 April 1994 regsgeldig verenig het om die VGK te vorm;
- dat die NGKA gevolglik nie meer bestaan nie;

- dat alle regte, voorregte, eiendomme, bates en laste van die regspersone van die NGKA oorgedra is na die ooreenstemmende regspersone van die VGKSA en
- dat die streeksinode van die NGKA-OVS wat op 27 September 1995 vergader het, oor geen regsbevoegdheid beskik het om enige regsgeldige handelingte namens die voormalige NGKA in die Vrystaat te verrig nie” (Coertzen 1999:10).

Die Kerkbode (2 Augustus 1996:1) berig egter dat daar wel onderhandelinge plaasgevind het in 'n poging om die saak uit die hof te hou. Die Dagbestuur van die Algemene Sinodale Kommissie van die NG Kerk het ook op sy beurt 'n verklaring uitgereik waarin hy sê dat hy kennis dra van die geskil tussen die NG Kerk in Afrika en die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika. “Die Dagbestuur vertrou dat hierdie aangeleentheid in geen opsig die groter proses van kerkeenheid tussen die Familie van NG Kerke sal benadeel nie” (Die Kerkbode 2 Augustus 1996:1). Ongelukkig blyk dit dat die onderhandelinge nie suksesvol was nie en dat die hofgeding wel voort gegaan het.

Intussen het 'n nuwe probleem egter ook op die tafel van die Algemene Sinodale Kommissie van die NG Kerk beland, naamlik dat daar van die gemeentes van die NG Kerk in Afrika was (die gemeentes wat nie deel van die Verenigende Gereformeerde Kerk wou wees nie) wat by die NG Kerk wou aansluit. Hierdie versoeke het veral gekom uit gebiede soos die Noord-Kaap, Vrystaat en Natal

(Notule van die Dagbestuur van die ASK van die NG Kerk, 20 April 1995:6-7;23 Junie 1995:5;22 September 1995:8). 'n "Moratorium" op die inskakeling van die NG Kerk in Afrika gemeentes by die NG Kerk is ingestel (Algemene Sinodale Kommissie van die NG Kerk, 1 Desember 1995:8). Hierdie situasie sou egter voortduur totdat die hof finaal uitspraak gelewer het.

Die betrokke hof (Van Coller R) het op 5 September 1996 uitspraak gelewer ten gunste van die aansoek met kostes, maar terselfdertyd is ook verlof gegee aan die twee respondente, naamlik die NG Kerk in Afrika (OVS) en die NG Kerk in Afrika-Phororo om teen die uitspraak en bevele te appeleer. Wat hulle dan ook gedoen het.

Die appèl is op 6 November 1998 deur 'n volle bank van vyf appèlregters aangehoor. Op 27 November 1998 is uitspraak gelewer. AR Vivier en AR Harms het uitspraak gelewer. AR Harms het, soos al die ander regters, saamgestem met die uitspraak van AR Vivier, maar het sy uitspraak soos volg verduidelik: "Sonder om afbreuk te wil doen aan die uitspraak van Vivier AR, waarmee ek dit eens is, vind ek dit tog dienstig om enkele aspekte, al is dit by wyse van herhaling, vanuit 'n effe ander oogpunt te belig" (Die Hoogste Hof van Appèl van Suid-Afrika: Saak 536/96: Uitspraak 27 November 1998:2).

Die gevolgtrekking van die hof was dat die Algemene Sinode van die NG Kerk in Afrika in Julie 1991 buite sy magte gehandel het. "Die gehele besluit van die

algemene sinode van die NGKA op sy vergadering van Julie 1991 om met die NGSK te verenig (besluit 1.1.33) sowel as die besluite wat daarmee in verband staan (besluite 1.1.34 tot 1.1.38) was gevolglik *ultra vires* en ongeldig” (Die Hoogste Hof van Appèl van Suid-Afrika: Saak 536/96: Uitspraak 27 November 1998:43). Eweneens was die wysigings wat aangebring is aan artikel 36 van die kerkorde van die NG Kerk in Afrika ongeldig. (verwys na 6.5.1) Die implikasie was dus dat die invoeging van artikel 61 nie deur die Sinode goedgekeur kon word nie, omdat diè betrokke vergadering nie die bevoegdheid daartoe gehad het nie. Hiermee het die Appèlhof bevind dat die Oranje-Vrystaatse Provinsiale Afdeling in 1996 verkeerdelik verklaar het dat die NG Kerk in Afrika nie meer bestaan nie, dat alle regte van die regs persoon van die NG Kerk in Afrika oorgedra is aan die ooreenstemmende regspersone van die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika en dat die streeksinode van die NG Kerk in Afrika-OVS geen regsbevoegdheid meer besit nie.

Die bestaan van die NG Kerk in Afrika is deur die hof erken en die kerk kon inderdaad voortgaan om sy regsbevoegdheid uit te oefen deur te vergader en sy werk te doen. Hiermee kon die NG Kerk in Afrika weer as selfstandige kerk sy plek inneem tussen die ander gespreksgenote binne die NG Kerkfamilie rondom kerkvereniging.

Hoewel die NG Kerk in Afrika - OVS en - Phororo beide die regsgeldigheid van die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika se bestaan erken, “toon

die Appèlhof aan dat die geldigheid van die gebeure (op 14 April 1994) en hoe dit geraak word deur die ongeldige besluite van die NGKA se Algemene Sinode van Julie 1991 nooit in die stukke voor die Hof behoorlik aangespreek en ondersoek is nie” (Coertzen 1999:10). Appèlregter LTC Harms konkludeer in sy uitspraak dat: “Die feit dat die VGK se aansoek afgewys word, beteken nie dat kerkvereniging of –ontbinding regtens onmoontlik is nie, slegs dat dit moeilik is en dat die wyse gevolglik in hierdie geval ondeugdelik was” (Die Hoogste Hof van Appèl van Suid-Afrika: Saak 536/96: Uitspraak op 27 November 1998:11).

Die hofsaak tussen die NG Kerk in Afrika en die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika het daartoe meegewerk dat die gesprek oor kerkvereniging gekortwiek is. Spanning in die verhouding tussen laasgenoemde kerke, asook spanning in verhoudinge met ander lede van die NG Kerkfamilie, het die atmosfeer waarin onderhandel moes word sensitief gemaak. Somtyds moes gesprekke gestaak word sodat bepaalde sake eers opgeklaar kon word. Persepsies en vooropgestelde idees het negatief ingewerk op die kerkverenigingsproses. Hierdie situasie het daartoe gelei dat lede uit die NG Kerkfamilie somtyds gefrustreerd en moedeloos gelaat is (Ds F Swanepoel, Persoonlike onderhoud: 29 Augustus 2000).

Die Verenigende Gereformeerde Kerk het dus aan die einde van 1998 gestaan voor ‘n uitdaging om opnuut sy bande met die NG Kerk in Afrika op te neem en die pad te stap van versoening en strewe na eenheid in die NG Kerkfamilie. Die

Algemene Sinode van die NG Kerk het dan ook tydens sy sitting in Oktober 1998 gevra: “dat die Gesamentlike Kommissie van die NGK, VGKSA en RCA, wat aan ‘n konsep-kerkorde vir ‘n nuwe kerkverband werk, uitgebrei word om die NGKA ook in te sluit en dat al die deelnemers tydens bespreking en onderhandeling die dienskneggestalte van Jesus Christus sal openbaar” (Acta Synodi, Algemene Sinode van die NG Kerk 1998:425).

Die NG Kerk het juis in die lig van die nuwe omstandighede besluit dat: “Die Algemene Sinode erken die gemeentes van beide die VGKSA en die NGKA in hul sinodale verband as kerk. Die Algemene Sinode versoek beide die VGKSA en die NGKA om opnuut en so gou moontlik te probeer om tot onderlinge versoening te kom. Die Algemene Sinode besluit dat alle lede van die NG Kerkfamilie in Suid-Afrika by die die eenheidsproses betrek moet word” (Besluiteregister, Algemene Sinode van die NG Kerk 1998:516).

Die NG Kerk in Afrika het in die begin van 2001 reeds gestaan op 98 gemeentes in die Vrystaat en 28 gemeentes in Phororo, dus ‘n totaal van 126 gemeentes in diè kerk (Jaarboek van die Nederduitse Gereformeerde Kerke 2001:226-230). Die NG Kerk in Afrika kon dus nou as volwaardige gespreksgenoot sy plek rondom die tafel inneem.

7.2.2 Verskille oor die Belydenis van Belhar pootjie die proses

In 1986 het die voormalige NG Sendingkerk die Belydenis van Belhar as volwaardige belydenis binne die Kerk aanvaar. Die omstandighede waarin die status confessionis afgekondig is en waarin die konsepbelydenis uiteindelik sy beslag gekry het as volwaardige belydenis is reeds vroeër bespreek (Sien 5.7). In die onderhandelinge oor kerkvereniging tussen die NG Kerk in Afrika en die NG Sendingkerk het eersgenoemde ingestem dat die Belydenis van Belhar deel sal wees van die belydenisgrondslag van die Verenigende Gereformeerde Kerk van Suider-Afrika (Sien 6.5).

Die uitgangspunt van die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika is dat die Belydenis van Belhar deel sal wees van die belydenisgrondslag van die kerkvereniging in die NG Kerkfamilie. Ten opsigte hiervan leef daar 'n verwagting binne hierdie kerk dat die NG Kerk en die Reformed Church in Africa die Belydenis van Belhar sal aanvaar as 'n belydenisskrif binne 'n verenigde kerk. Dr Willie Botha (Toespraak tydens Sevto-seminaar: 18 September 2000) sê dat hierdie veronderstelling "byna vanselfsprekend" vir dié Kerk is. Later sou blyk dat hierdie voorveronderstelling nie noodwendig sou realiseer nie.

Die Algemene Sinode van die NG Kerk het in 1990 die volgende besluite rondom die Belydenis van Belhar geneem:

1. “Die Kerk verwys na Art 1 van die Kerkorde wat die Formuliere van Eenheid (die Nederlandse Geloofsbelydenis, die Heidelbergse Kategismus en die Dordtse Leerreëls) as die belydenisgrondslag van die Ned Geref Kerk omskryf.
2. Die NG Sendingkerk het in 1986 die Belharbelydenis as vierde belydenisskrif aanvaar.
3. Die Kerk erken die prinsipiële reg van elke kerk om ‘n bykomende belydenisskrif te aanvaar.
4. Die Kerk het begrip dat die Belharbelydenis met groot erns deur die Sinode van die NG Sendingkerk behandel en aanvaar is en dat die inhoud sake hanteer wat veral vir die NG Sendingkerk van wesenlike belang is.
5. Die Kerk oordeel dat die Belharbelydenis op sigself genome nie met die drie Formuliere van Eenheid in stryd is nie, en dat dit nie verwydering tussen kerke hoef te bring nie.
6. Die Kerk beskou “Kerk en Samelewing” as die Ned Geref Kerk se antwoord op die gedeeltes wat handel oor verwerpings in die Belharbelydenis.
7. Die Kerk wys daarop dat na die aanvaarding van die beleidstuk “Kerk en Samelewing” bepaalde uitsprake rondom die Belharbelydenis nie sonder meer op die Ned Geref Kerk van toepassing gemaak kan word nie.
8. Die Kerk oordeel dat bepaalde uitsprake anders geformuleer kon gewees het, onder ander par 4 van die Belharbelydenis en dat die uiteensetting van “Kerk en Samelewing” oor die Here as God van “die arme en

verontregte”, die Bybelse uitsprake in die verband suiwerder stel (vgl par 143-151 van Kerk en Samelewing).

9. Die Kerk benadruk dat in toekomstige gesprekke tussen die twee kerke beide die Belharbelydenis en “Kerk en Samelewing” as basis van gesprek gebruik behoort te word” (Acta Synodi, Algemene Sinode van die NG Kerk 1990:29-30 en 707).

Tydens die vergadering van die Gesamentlike Kommissie op 26 Maart 1996 te Belhar het die afvaardiging van die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika “onderneem om ‘n dokument wat die agtergrond tot die aanvaarding van die Belydenis van Belhar (1986) uiteensit, aan die Gesamentlike Kommissie voor te lê met die versoek dat die Gesamentlike Kommissie die NG Kerk en die RCA versoek om dit te versprei en die versoek tot aanvaarding as deel van die belydenisgrondslag van die verenigde kerk te oorweeg” (Notule van die Gesamentlike Kommissie, 26 Maart 1996:3). Ook het die vergadering in die lig van die versoek aan die NG Kerk wat prioriteit moes geniet, besluit om die volgende aanbeveling te maak: “As vertrekpunt is aanvaar dat die Belydenis van Belhar (1986) deel sal vorm van die belydenis-corpor van die verenigde kerk maar dat dit nie afdwingbaar is nie” en verder word ook duidelik gesê dat “Sommige lede van die Gesamentlike Kommissie het wel voorbehoude uitgespreek in verband met hierdie besluit” (Notule van die Gesamentlike Kommissie, 26 Maart 1996:3).

Enkele maande later en wêl op 25 Oktober 1996 ontvang die Algemene Sinodale Kommissie van die NG Kerk 'n brief van die Algemene Sinodale Kommissie van die Verenigende Gereformeerde Kerk van Suider-Afrika waarin hulle bevestig dat strukturele eenheid van die NG Kerkfamilie steeds vir hulle van kardinale belang is. Ook word gesê dat dié kommissie die mening toegedaan is dat hierdie eenheid sigbaar moet wees. Maar dit was veral die laaste twee punte in die brief wat verrykende gevolge sou hê vir die pad van kerkvereniging en dit het die volgende bevat, naamlik:

2. "Die ASK is die mening toegedaan dat die onderhandelinge oor kerkeenheid tans 'n dooiepunt rondom die aanvaarding van die Belydenis van Belhar as belydenisskrif bereik het. Dit is dus nodig om andermaal te bevestig dat die Belydenis van Belhar ononderhandelbaar is as belydenisskrif vir die verenigde kerk."
5. "Die ASK beskou die onvoorwaardelike aanvaarding van die Belydenis van Belhar deur die NG Kerk as ononderhandelbare vereiste vir die voortgang van die gesprek oor kerkeenheid. Daar word dus reikhalssend daarna uitgesien dat die NG Kerk hierdie skrifgefundeerde belydenis sal aanvaar en in gehoorsaamheid aan die Here van die Kerk die pad na kerkeenheid saam met die VGKSA sal bewandel" (Die Kerkbode, 20 Februarie 1998:9; Brief van ASK 25 Oktober 1996).

Hiermee is alle verdere gesprekke gestaak totdat die NG Kerk die Belydenis van Belhar aanvaar het. Die gevolg was dat die pad na kerkvereniging gesluit is tot

verdere kennisgewing! Die Algemene Sinode van die NG Kerk sou eers weer in 1998 vergader. Hier was tereg nou 'n dooiepunt in die onderhandelingsproses. Die reaksie van die Algemene Sinodale Kommissie van die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika hou moontlik verband met die feit dat die hele saak van die Belharbelydenis nog nie na die gemeentes in die NG Kerk gesirkuleer is nie. Tog kan só 'n stap, hoe ernstig dit ookal mag wees, nie geregverdig word nie, veral in die lig van die feit dat dit eenvoudig die vordering van die proses strem.

Die Algemene Sinode van die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika het gedurende April 1997 in Bloemfontein vergader. By hierdie vergadering het die Kerk belangrike besluite geneem ten opsigte van die sogenaamde "dooiepunt". Die Sinode het dit duidelik gestel dat die gesprek rondom kerkvereniging nie moet stol nie, maar die Sinode "hou die deur vir die NGK oop en gee volmag aan die ASK en die Dagbestuur/Moderatuur om die proses van kerkeenheid as 'n saak van dringendheid voort te sit." Verder het die Sinode ook gesê dat "gesprekvoering moet in elk geval voor die volgende Algemene Sinode van die VGKSA 'n konkrete resultaat lewer" (Besluiteregister van die Algemene Sinode van die VGKSA, April 1997:729-731). Sederdien het die gesprekvoering nie gevorder nie en het dit geen resultate gelewer vir die 2001 Sinode nie.

Kort na afloop van die Algemene Sinode van 1997 verskyn 'n artikel in *Die Kerkbode* (2 Mei 1997:6) waarin 'n pleidooi gelewer word vir die aanvaarding van

die Belharbelydenis deur die NG Kerk. Welliswaar met geringe wysigings aan die oorspronklike bewoording. Die artikel spel 'n groot waarheid uit met betrekking tot die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika: "Vir hulle staan die woorde van Belhar inderdaad op die tafels van hulle hart geskryf, en 'n geringskatting daarvan deur hulle gespreksgenote sal nie net onsensitief wees nie, maar ongetwyfeld vroeër eerder as later die einde van die eenheidsgesprek beteken." Bogenoemde waarskuwing kan nooit geignoreer word nie, maar dit mag ook nie die gespreksgenote tot 'n bepaalde besluit dwing nie.

Die Beeld (6 Mei 1997:1-2 en 7) berig dat die NG Kerk homself in 'n "lastige posisie" bevind. Dié dagblad verduidelik waarom hy tot die gevolgtrekking kom: "sonder die aanvaarding van Belhar as belydenisskrif" kan die proses van kerkvereniging nie vorder nie "omdat die VGK dit as voorwaarde vir eenheid stel. Sy ander dilemma is dat sy gemeentes op enkele uitsonderings na nog min of geen geleentheid gehad het om van die Kerk se besware teen Belhar te verneem nie, laat staan nog te bespreek. Vir 'n kerk wat sukkel om van sy apartheidsbagasie ontslae te raak, is die oplossing van die probleem lastig. Word die Belhar as belydenisskrif aanvaar, word kerkeenheid 'n werklikheid. Los hy Belhar, kan hy kerkeenheid vergeet en weer daarvan beskuldig word dat hy 'n apartheidskerk wil wees. In albei gevalle is daar die risiko van kerkskeuring."

Die realiteit was egter dat: "Nie een van die elf streeksinodes van die NG Kerk wat verlede jaar die plek van die Belharbelydenis in 'n toekomstige verenigde

kerk bespreek het, was sonder meer ten gunste van die aanvaarding daarvan as belydenisskrif nie” (Die Kerkbode 1 November 1996:1). Die NG Kerk het homself voorwaar in ‘n dilemma bevind en ‘n spoedige oplossing moes gevind word.

In die lig van die posisie van die Belharbelydenis wat telkens ter sprake gekom het in die gesprekke rondom kerkvereniging, het die Algemene Sinodale Kommissie van die NG Kerk (Notule van die Algemene Sinodale Kommissie: NG Kerk 24 April 1996:13) die Algemene Kommissie vir Leer en Aktuele Sake versoek om verslag te doen oor hoe die Belhar-aangeleentheid in die NG Kerk hanteer moet word, asook rondom die *Status Confessionis* wat deur die NG Sendingkerk aanvaar is en die dokumente bestudeer wat ontvang is van die Verenigende Gereformeerde Kerk rondom die agtergrond tot die Belydenis van Belhar (“Die Belydenis van Belhar en Kerkvereniging”).

Nadat die dokument *Sodat ons almal een kan wees* (vgl 7.1.5) in 1995 deur die Kerk versprei is en die verskillende kerklike vergaderings en lidmate geleentheid gekry het om kommentaar te lewer, was dit opmerklik dat die Belydenis van Belhar hoog op die lys van omstrede sake was. Hierdie saak is ongetwyfeld van groot belang in die proses van kerkvereniging en moet die hele situasie met die nodige omsigtigheid hanteer word.

Die Algemene Sinodale Kommissie van die NG Kerk (Notule 29 en 30 Oktober 1996:20-21) het in die lig van die aanbevelings van die Algemene Sinodale Kommissie vir Leer en Aktuele sake sy standpunt oor die Belharbelydenis in die volgende besluite vervat: "Die ASK besluit:

- 9.3.1.1 Ten spyte van bogenoemde eis, en ten spyte van sommige in die Ned Geref Kerk dat ons hiermee voor 'n onoorkomelike struikelblok te staan gekom het, wil die ASK alles in sy vermoë doen om die proses van kerkvereniging te laat voortgaan.
- 9.3.1.2 Die ASK wys daarop dat die Algemene Sinode van 1990 besluit het dat die Belydenis van Belhar op sigself genome nie met die Drie Formuliere van Eenheid in stryd is nie en dat hierdie belydenis nie verwydering tussen kerke hoef te bring nie.
- 9.3.1.3 Die ASK is daarvan bewus dat die ontstaanskonteks van Belhar vir sommige lidmate 'n struikelblok is. Hierdie konteks is dié van 'n *status confessionis* wat volgens dié wat beswaar het, 'n sterk politieke konnotasie het en sy agtergrond vind in die bevrydingsteologie. Die ASK oordeel nogtans dat die Belydenis van Belhar nie as blote "bevrydingsteologie" afgemaak kan word nie. Dit is noodsaaklik om te begryp dat, al sou daar sekere persone betrokke gewees het met allerlei politieke oorwegings, die Belydenis van Belhar gesien moet word teen die agtergrond van

die lyding en nood van gelowige en toegewyde lidmate wie se geloof in die krisis gekom het vanweë die apartheidsbestel.

- 9.3.1.4 Die ASK aanvaar dat die Belydenis van Belhar van die VGKSA die status van 'n eietydse belydenisskrif geniet wat vir die VGKSA 'n kosbare besit is.
- 9.3.1.5 Die ASK huldig die mening dat die “onvoorwaardelike aanvaarding” van die Belydenis van Belhar as vierde belydenisskrif naas die drie Formuliere van Eenheid, tans soveel onenigheid in die Ned Geref Kerk sal veroorsaak, dat dit op die oomblik nie 'n opsie is nie.
- 9.3.1.6 Die ASK stel dit as sy standpunt dat, indien daar nie 'n weg gevind kan word waardeur die Belydenis van Belhar as opsionele belydenisskrif in die kerkorde van die beoogde verenigende kerk geakkommodeer kan word nie, kan dit rampspoedig wees vir die proses van kerkvereniging; daarom behoort die eerste prioriteit van die Gesamentlike Kommissie tans te wees om oor die prinsipiële vraag na 'n opsionele belydenisskrif duidelikheid te kry en, indien dit moontlik is, 'n formule te vind wat dit moontlik maak.
- 9.3.1.7 Die ASK is steeds bereid om die Belydenis van Belhar verder in die Ned Geref Kerk bekend te stel en volgens die prosedure in Kerkorde 44.1 bepaal, as moontlike belydenisskrif te oorweeg. Die ASK versoek dat die bostaande as sy standpunt aan die VGKSA,

die Reformed Church in Africa en die NGKA: Phororo en Vrystaat deurgegee word.”

Wat die hantering van die Belydenis van Belhar in die NG Kerk betref het die Algemene Sinodale Kommissie besluit dat dié belydenis versprei moet word na kerkrade, ringe en sinodes. Lidmate en kerkvergaderings is versoek om biddend die Belydenis van Belhar te bestudeer en om dan kommentaar daarop te lewer. Die ooreenkomste met *Kerk en Samelewing* is op die tafel geplaas en die sentrale temas van eenheid, versoening en geregtigheid is dienooreenkomstig as van groot belang uitgewys (Notule van die Algemene Sinodale Kommissie: NG Kerk 29 en 30 Oktober 1996:21-23). Die erns waarmee die Kerk aandag aan die bepaalde saak moes verleen, het voorop gestaan.

Die Kerkbode (20 Februarie 1998:9-12) het die volledige inligtingstuk as bylae gepubliseer onder die titel “Sodat almal een kan wees ...2”. “In die brief wat dit vergesel, word gesê dat dié inligtingstuk deel uitmaak van die ASK se onderneming om lidmate en kerkvergaderings op die hoogte te hou met ontwikkelinge in die proses om een kerverband in die NG Kerkfamilie te vorm” (Agenda, Algemene Sinode van die NG Kerk 1998:20). Lidmate en kerkvergaderings het tot Junie 1998 geleentheid gehad om kommentaar te lewer.

In Oktober 1998, tydens die sitting van die Algemene Sinode in Pretoria, is die reaksie op die bekendstelling van die Belharbelydenis weergegee. Positiewe sowel as negatiewe kommentaar is ontvang en uiteindelik is tot die volgende konklusie gekom: “3.1 Talle lidmate en kerkvergaderings oordeel dat die Belydenis van Belhar in hoofsaak nie in stryd is met die Skrif en die Drie Formuliere van Eenheid nie. 3.2 Vir die oorgroot meerderheid lidmate en kerkvergaderings wat wel gereageer het, is die Belydenis van Belhar nie as belydenisskrif vir ‘n nuwe kerkverband aanvaarbaar nie” (Acta Synodi, NG Kerk Algemene Sinode 1998:309).

Op Woensdag, 14 Oktober 1998, tydens die derde sittingsdag van die Algemene Sinode van die NG Kerk, het hierdie Kerk sy standpunt ten opsigte van die Belydenis van Belhar soos volg geformuleer:

- “1. Die Sinode neem kennis van en het begrip vir die geweldige premie wat die VGKSA op die Belydenis van Belhar as belydenisskrif vir dié kerk plaas.
2. Die Algemene Sinode verklaar, op grond van die kommentaar wat ontvang is van lidmate en kerkvergaderinge, dat die die Belydenis van Belhar nie op die oomblik as vierde belydenisskrif aanbeveel kan word nie.
3. Die Algemene Sinode aanvaar dat die Belydenis van Belhar op sigself genome nie met die Drie Formuliere van Eenheid in stryd is nie.

4. Die Sinode aanvaar ter wille van die eenheidsproses en sy getuienis die wesenlike inhoud van die Belydenis van Belhar.
5. Die Algemene Sinode oordeel dat dit noodsaaklik is dat die Kerk opnuut en in oorleg met die ander gespreksgenote sal kyk na 'n manier waarop die Belydenis van Belhar in die nuwe kerkverband se belydenisgrondslag opgeneem kan word, maar op so 'n wyse dat niemand se gewete onder enige dwang geplaas word nie en vra dat die gedagtes in 1.1.3 (Addendum p36) genoem, ook oorweeg sal word.
6. Die Algemene Sinode gee opdrag aan die ASK dat, indien die belydeniskwessie 'n onoorkomelike probleem vir die vorming van een sinodale verband blyk te wees, indringend aandag gegee moet word aan alternatiewe strukture van kerkverband" (Acta Synodi en Besluiteregister, Algemene Sinode van die NG Kerk 11-17 Oktober 1998:422-425 en 516).

Tans het die gesprek rondom die Belydenis van Belhar weinige vordering getoon. Ds Nico Koopman, leraar van die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika, het hom oor die vordering soos volg uitgelaat: "...die gesprek tussen die Verenigende Geref Kerk (VGK) en die NG Kerk oor die Belydenis van Belhar 1986 nog nie naastenby afgehandel is nie. Die vrae wat Belhar op die tafel van die VGK en NG Kerk plaas, moet nog aandag kry. As hierdie vrae nie

deurgewerk word nie, sal eenheid, versoening en geregtigheid ons bly ontwyk”
(*Die Kerkbode* 17 Maart 2000:7).

Ds James Buys, moderator van die Algemene Sinode van die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika, het dit duidelik gestel dat die Belharbelydenis ‘n voorwaarde bly ten opsigte van kerkvereniging. “Kerkvereniging binne die NG Kerkfamilie sonder ‘n gemeenskaplike belydenisgrondslag is eenvoudig nie haalbaar nie. Vereniging tussen lede van dié familie sal nie kan plaasvind indien net sommige lede die Belydenis van Belhar aanvaar nie” (*Die Kerkbode* 9 en 10 April 1999:1).

Die Teologiese Fakulteit van die Universiteit van Pretoria het deur middel van ‘n Sevto-seminaar op 18 September 2000 gepoog om die gesprek rondom hierdie sensitiewe saak te stimuleer. “Die Belhar-Belydenis onder die vergrootglas” was die tema van die seminaar en verskeie lede van die kerke in die NG Kerkfamilie het aan die gesprek deelgeneem. Ten spyte van positiewe klanke is dit egter duidelik dat hierdie gesprek nog glad nie sy slothoofstuk geskryf het nie en dat indringende en openlike dialoog nodig is om ‘n oplossing te vind.

7.3 Samesprekings te Goudini: 2-4 September 1998

Afgevaardigdes van die NG Kerk, die Reformed Church in Africa en die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika het op 2 tot 4 September 1998 te Goudini byeengekom. Die doel van die byeenkoms was om as 'n sogenaamde "Bosberaad" te dien. Aangesien die Appèlhof in Bloemfontein eers gedurende November van dieselfde jaar uitspraak sou lewer in die saak tussen die NG Kerk in Afrika en die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika, is die NG Kerk in Afrika nie na die samesprekings genooi nie. Daar is egter na diè Kerk, by name deur die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika, verwys as die "Beswaarde gemeentes van die VGKSA" (Persoonlike onderhoud: Dr WJ Botha: 12 Oktober 2000).

Bestekopname van die verenigingsproses is gehou en elke kerk se afvaardiging het geleentheid gekry om diè betrokke kerk se huidige stand te verduidelik. Die NG Kerk afvaardiging het ook besonderhede verskaf rakende die kommentaar wat ingedien is deur die sinodes rondom die Belydenis van Belhar en die ASK se verslag aan die Algemene Sinode in Oktober 1998. Die Reformed Church in Afrika het gepleit vir onderlinge liefde en respek. Ook is daar beklemtoon dat die nuwe kerkverband die evangeliese dimensie van kerkwees sou najaag. Die dispuut tussen die Reformed Church in Africa en die Verenigende

Gereformeerde Kerk rakende leraars uit die eersgenoemde Kerk wat oorgegaan het na die Verenigende Gereformeerde Kerk, asook die vervreemding van eiendomme, is nog nie uitgeklaar nie. Daar is besluit dat die saak deur bilaterale gesprekke tussen die twee Kerke uitgeklaar moes word.

Ds James Buys van die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika het verseker dat diè kerk nog steeds verbind is tot eenheid in die NG Kerkfamilie. Belangrike vraagstukke soos die belydenisgrondslag, die bepaalde modelle en die naam is sake waarvoor eers ooreengekom moet word. 'n Groot deel van die samesprekings is gewy aan die Belharbelydenis en die situasie rondom die NG Kerk in Afrika, hoewel misverstande, gevoelens van wantroue en verskille ook aandag gekry het. Die drie Kerke het ook afsonderlik vergader om bepaalde sake te hanteer.

Aan die einde van die bosberaad het elke afvaardiging hul standpunt gestel rakende die Belydenis van Belhar. In die lig van die feit dat die afvaardiging van die NG Kerk nie die aanvaarding van die Belharbelydenis by sy volgende Sinode sou aanbeveel nie, het die Dagbestuur van die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika nie hul weg oopgesien om 'n gesamentlike verklaring uit te reik nie. Prof Pieter Coertzen het 'n voorstel ingedien, wat die besluit van die beraad geword het, dat die beraad sy onderskeie Kerke sal versoek om hulleself opnuut

tot die eenheidsproses te verbind (Persoonlike onderhoud: Dr WJ Botha: 12 Oktober 2000). Hoewel openhartige kommunikasie plaasgevind het, kan die bosberaad te Goudini nie as 'n uitstaande baken op die pad van kerkvereniging beskou word nie. Verskille, wantroue en vertroebelde verhoudings het sterk gefigureer en het as struikelblokke in die pad gelê.

Na afloop van die bosberaad te Goudini is nie weer soortgelyke samesprekings gehou nie en kon die konsep-notule wat deur Dr WJ Botha opgestel is nog nie goedgekeur word nie. Sodoende moes daar vir die doel van hierdie studie slegs staat gemaak word op sy persoonlike aantekeninge en mededelings in die persoonlike onderhoud.

7.4 Die proses versand in 'n slakkepas en beland in 'n impasse

Die Algemene Sinode van die NG Kerk het tydens sy vergadering in Oktober 1998 opnuut sy verbintenis tot samewerking met die ander lede van die NG Kerkfamilie bevestig om een kerkverband tot stand te bring. Die Sinode het ook sy frustrasie met die "stadige tempo waarop ons vorder op die weg na kerkeenheid met ander lede van ons NG Kerkfamilie" uitgespreek. En het verder onderneem om "met geloofsmoed elke struikelblok [te] hanteer en ons opregte

voorneme bevestig om vorentoe met entosiasme aan hierdie proses mee te werk” (Acta Synodi, Algemene Sinode van die NG Kerk 1998:422 en 425).

Ongelukkig het die hele proses geleidelik in ‘n slakkepas verval en was die vordering eenvoudig net nie bevredigend nie. Die Algemene Sinodale Kommissie van die NG Kerk het tydens sy vergadering op 16-17 Maart 1999 te Pretoria verneem dat die gesprekvoering rondom kerklike eenheid bykans tot stilstand gekom het. Hoewel nog nie moedeloos nie, moes erken word dat die proses in ‘n impasse beland het. ‘n Impasse is ‘n “Doodloopstraat” of “Moeilike situasie waaruit ‘n mens nie weet hoe om te kom nie” (Odendal e.a. 1981:432).

Daar is besluit dat die vier moderatore aanvanklik gesprek moes voer en daarna kon die betrokke kerke se moderature bymekaar kom. Prof Pieter Potgieter het gerapporteer dat hy reeds in gesprek met Ds James Buys (VGKSA) was en dat hy die voorgestelde samesprekings tussen die vier moderatore as werkzaam beskou het. Hoewel Ds M Lebone (NGKA) wel bereid was tot gesprek, was hy nie positief of haastig nie. Groot spanning het tussen die NG Kerk in Afrika geheers en die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika na afloop van die hofsaak en wel ook ten opsigte van eiendomme. Dit sou tot gevolg hê dat samesprekings op daardie stadium moeilik gehou kon word (Notule, Algemene Sinodale Kommissie van die NG Kerk 16-17 Maart 1999:5-7).

Die gesprek tussen die moderatore het egter nog nie gerealiseer nie. Prof Pieter Potgieter (Persoonlike onderhoud: 27 Oktober 2000) wys daarop dat, nadat hy in 'n telefoniese gesprek die uitnodiging aan Ds James Buys gerig het, ds Buys nog nie gereageer het sodat 'n datum gefinaliseer kon word nie. Gesprekvoering op leiersvlak het tot 'n halt gekom! Dit wil voorkom of die entoesiasme en ywer by sommige leiers ontbreek om die belangrike proses voort te sit.

Die Algemene Sinodale Kommissie het besluit om die volgende verklaring aan die sinodes, ringe en gemeentes uit te reik ten einde almal oor die nuutste verwickelinge in te lig:

“Die ASK het by sy vergadering van 16 Maart 1999 die huidige stand van die proses van kerkvereniging bespreek. In die lig daarvan wil die ASK die volgende meedeel:

1. Ongelukkig het die prosesse van onderhandeling met die oog op een kerkverband tussen die NG Kerk, die VGKSA, die RCA en die NGKA vanweë verskeie faktore nie veel gevorder nie.
2. Die Algemene Sinode het hom herhaaldelik aan die proses van kerkvereniging verbind en het op sy jongste Sinode weer opdragte in dié verband gegee. Die ASK bly steeds daartoe verbind om hierdie opdragte uit te voer en te soek na weë om die huidige vertraging op te los.

3. Gemeentes word daarop gewys dat die jongste Sinode onder andere besluit het dat elke kerkraad inspraak behoort te hê by die totstandkoming van 'n nuwe kerkverband.
4. Gemeentes, ringe en sinodes word versoek om elk op eie terrein in liefde met ooreenstemmende kerkvergaderings en aksies (jeug, vroue, ens) van die ander kerke daarna te soek om die onderlinge eenheid te bou” (Notule, Algemene Sinodale Kommissie van die NG Kerk 16-17 Maart 1999:7).

7.5 Kontak op plaaslike vlak bring nuwe hoop

In die geskiedenis van die NG Kerkfamilie is daar op verskeie vlakke samewerking tussen die verskillende kerke op sinodale, rings en plaaslike vlak bewerkstellig. Wat die proses van kerkvereniging aanbetref blyk dit dat daar tans nie enige vordering plaasvind nie, veral ten opsigte van die skakeling op sinodale vlak. Dit het geleidelik duidelik geword dat die proses van onderlinge skakeling en samewerking gerig moet word op die plaaslike vlak en by name die ring- en gemeente vlak. In vele ringe is projekte saam aangepak en is daar forums gestig om hierdie werk te kon koördineer. Daar het 'n behoefte ontstaan om in die plaaslike gemeenskap saam te soek na oplossings. Samewerking het nie

noodwendig konkrete eenheid bewerkstellig nie, maar deur gesamentlike verantwoordelikheid vir projekte te aanvaar, is onderlinge verhoudings versterk en opgebou. Hierdeur is die pad tot kerklike eenheid gelyk gemaak.

In 1993 rapporteer Ds Danie Louw (Iswenkommunikasie Junie 1993:31-37) dat daar reeds goeie sameswering tussen die twee gemeentes in Sabie is, naamlik die NG Kerk en die NG Kerk in Afrika, Sabie. Hoewel hy in die artikel erken dat daar tog probleme bestaan, spreek hy die hoop uit dat dit uiteindelik sal lei tot die einddoel naamlik "om een NG Kerk te wees op plaaslike vlak" (Iswenkommunikasie Junie 1993:37). Louw was gedurende hierdie tyd die plaaslike leraar van die NG Kerk in Afrika, Sabie. Sy oortuiging dat die plaaslike vlak 'n oplossing bied vir samewerking op die pad na eenheid spreek duidelik uit die opskrif van die artikel: "Skakeling, samewerking en eenheid in die Familie van die NG Kerke op plaaslike vlak – Dit kan!" (Iswenkommunikasie Junie 1993:31).

Hierdie samewerking tussen die twee kerke in Sabie was veral sigbaar deur onder andere kanselruilings, die saakgelastigde van die NG Kerk wat ook gedien het as kassier en boekhouer van die NG Kerk in Afrika, die NG Kerk Sabie wat verantwoordelikheid aanvaar het vir die traktement van die leraar en subsidie vir die twee evangeliste van die NG Kerk in Afrika. Ook is 'n gespreksforum in die

vorm van 'n konferensie gehou waar skakeling, samewerking en eenheid bespreek is (Iswenkommunikasie Junie 1993:34-35).

'n Soortgelyke samewerkingsprojek het tot stand gekom in die Ellisras-omgewing, Sinode van Noord-Transvaal, waar die sogenaamde "Limpopo-Wes Evangelisasie Forum" gestig is.

Hierdie forum beywer hom veral vir uitreikwerk in die plaaslike omgewing. Verskillende kerke in NG Kerkfamilie is hierby betrokke. In Junie 2000 was reeds dertien gemeentes by die forum betrokke en was daar ook hoop dat nog verdere gemeentes sou aansluit (Agenda, Ring van Waterberg Junie 2000:18).

In Kemptonpark, Sinode van Suid-Transvaal, het twee ringe naamlik die Ring van Birchleigh en Kemptonpark saam met drie gemeentes van die Verenigde Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika in Tembisa 'n forum gestig. Veertien gemeentes het deel gevorm van die forum en is ook onderling in drie groepe verdeel sodat daar nouer skakeling kon plaasvind en verhoudings daardeur gebou kon word (Besluiteregister, Ring van Kemptonpark Junie 1999:4-5). Die forum moes gesprek stumileer, probleme hanteer en gesamentlike projekte aanpak. Daar is selfs na die sogenaamde status van die forum verwys as 'n

“Spesiale Ringsitting” en geloofsbriewe na die vergadering is vereis (Besluiteregister, Ring van Kemptonpark Junie 2000:5).

Die Ring van Witbank, Sinode van Oos-Transvaal, werk saam met die plaaslike gemeentes van die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika deur onderling waarnemers na die onderskeie ringsittings te stuur. Leraars doen ook visitasie by gemeentes en gesamentlike dienste word gehou. In Pretoria het 'n soortgelyke samewerking ontstaan onderleiding van drr Daniel Maluleke en Ockie Raubenheimer (Lynwood, Melodi ya Tshwane). Kanselruilings en georganiseerde werksinkels vorm deel hiervan.

Verskeie ander pogings tot samewerking vind landwyd plaas en het tot gevolg gehad dat hernude hoop opgevlam het vir die kerkverenigingsproses om via die plaaslike gemeentevlak te realiseer. Vir hierdie studie sal ons volstaan met die genoemde voorbeelde. Ongelukkig moet daar erken word dat vordering steeds stadig verloop en konstruktiewe momentum in die kerkverenigingsproses afwesig bly. Die vraag kan met reg gevra word of die NG Kerk nie te veel konsentreer op projekte terwyl die fokus van kerkvereniging verdof nie? Prof Julian Muller (Beeld 19 Februarie 2001:6) is korrek wanneer hy daarop wys dat: “Ons kan die lofwaardigste projekte hê en die wonderlikste planne uitdink, maar dit is alles

uiteindelik niksseggend, tensy ons die ou strukture van kerklike apartheid kan afgooi.”

7.6 Gesprekspotensiaal word op Sinodale vlak ontgin

Die moderamen van die NG Kerk in die OVS het op 13 September 2000 'n vergadering saam met die moderature van die VGKSA-OVS en die NGKA-OVS te Bloemfontein gehou. By hierdie geleentheid is openhartig gesprek gevoer en gemeenskaplike doelwitte en probleme bespreek. Verdere beplanning rondom gesprekvoering in die toekoms is ook onder die vergrootglas geplaas (Notule, Moderamen van die NG Kerk in die OVS 13 September 2000:1-3).

Die Sinode van Kaapland van die VGKSA, asook die Sinodes van die NG Kerk van Oos-, Suid- en Wes-Kaapland het op 24-25 Julie 2001 'n sogenaamde “Konvent van Kaapland” gehou. Hierdie geleentheid het plaasgevind in Wellington en verteenwoordigers van ringe uit bogenoemde sinodes en sinodale kommissies het die geleentheid bygewoon. Tydens hierdie geleentheid is daar gesprek gevoer rondom struikelblokke in die pad van kerkvereniging, kerkregtelike eise vir kerkvereniging en die bou van onderlinge verhoudings (Persoonlike onderhoud: Ds James Buys 11 April 2001).

‘n Reglement vir die Konvent is opgestel en goedgekeur (Konvent vir Eenheid: 25 Julie 2001:1-3). Dr Coenie Burger, moderator van die vorige Wes- en Suid-Kaapse Sinode van die NG Kerk het bevestig dat die Konvent nie ‘n vaste, permanente struktuur is nie. Die oogmerk is om nie permanent by die konvent te bly nie, maar doelgerig verder te ontwikkel. Volgens dr Burger wil hulle graag verhoudings tussen lidmate en gemeentes op plaaslike vlak bevorder en op watter wyse ookal die proses van eenheid in die NG Kerkfamilie dien (Kerkbode 1Junie 2001:2).

Die konvent het ‘n verklaring van voorneme uitgereik en dit word, terwille van die belangrikheid, in sy geheel weergegee:

“KONVENT VIR EENHEID”

“Verklaring van voorneme”

“Wie is ons?”

“Die Konvent vir Eenheid berus op ‘n ooreenkoms tussen die V.G.K. van Kaapland, die N.G.K. in Oos-Kaapland en die N.G.K. in S.A. (Sinode Wes- en Suid-Kaap) om op ‘n vaste en gereelde basis te vergader as ‘n uitdrukking van ons diepe geloofsverbintenis aan mekaar en in die hoop dat die hereniging van die N.G. Kerkfamilie in een kerkverband daardeur gedien sal word.

Ons motivering?

Ons wil hierdie pad loop omdat ons glo dat ons lewens op 'n onlosmaaklike manier aan mekaar verbind is deur ons gemeenskaplike geloof in die Drie-enige God. Ons glo dat ons deur die Gees met een Doop ingevoeg is in een liggaam – 'n liggaam wat nou geskeur is en om heelmaking roep. Ons glo dat ons saam een Hoop en daarom ook een en dieselfde roeping in hierdie land ontvang het. Ons weet dat ons mekaar nodig het en dat ons onverantwoordelik en ongehoorsaam sal wees as ons hierdie roeping afsonderlik probeer opneem en beantwoord. Ons is entoesiasies daaroor dat 'n verenigde kerk 'n veel groter rol in die samelewing sal kan speel, onder andere 'n praktiese dienslewering, in die bestryding van armoede, die uitbou van Christelike waardes, en die beoefening van geregtigheid. Bowenal sal die eenheid die geloofwaardigheid van die evangelieboodskap bevestig.

Wat wil ons bereik?

Ons uitdruklike hoop en gebed vir die Konvent is dat ons samekoms die herenigingsproses van die N.G. Familie sal dien en verhaas tot God se eer. Dit is die eerste en hoofdoelstelling van die Konvent. Ons kom bymekaar om saam te bid, saam te dink en saam te praat oor die eenheid van die kerk, oor ons gesamentlike verbintenis aan geregtigheid en versoening, oor ons een geloof en

hoop, ons een roeping en taak en oor die vraag hoe ons as een liggaam weer in een kerk hieraan gestalte kan gee.

Hoe wil ons dit doen?

Ons sou graag wou sien dat die vergaderings van die Konvent altyd meer as gewone formele kerkvergaderings sal wees. Ons hoop dat hier werklike ontmoetings sal plaasvind, dat broers en susters in die Here mekaar op 'n nuwe manier sal leer ken, dat ons geleentheid sal kry om met mekaar te praat en na mekaar te luister – oor dinge van die verlede, maar ook oor ons gedeelde hoop vir die toekoms. Daarom wil ons in ons formele agenda ook ruimte skep vir groeps gesprekke, vir verhoudingsbou en vir gesamentlike Bybelstudie, gebed en sang. Ons sou graag wou sien dat dit wat op die Konvent gebeur beide op grondvlak en in die meerdere vergaderinge die eenheids- en versoeningsproses sal stumileer en sodoende die herenigingsproses sal verhaas en dien.

Ons verbintenis aan die proses

Omdat ons oortuig is dat die hereniging van die N.G. Familie 'n prioriteitsaak vir ons behoort te wees, wil ons as afgevaardigdes van die onderskeie kerke hiermee ons verbintenis tot die saak verklaar. Ons glo dat ons bymekaar hoort en onderneem daarom om ons heelhartig aan die herenigingsproses toe te wy.

Terwyl ons weet dat die eenheid van die kerk nie die enigste saak is waaraan gelowiges in dié tyd moet aandag gee nie, glo ons dat moeilik met die ander sake gevorder sal word as die herenigingsproses nie vir ons 'n saak van absolute erns is nie.

Ons weet dat werklike, betekenisvolle hereniging tussen ons kerke nie 'n eenvoudige proses gaan wees nie. Ons weet dat daar moeilike dinge is wat deurgepraat sal moet word. Ons weet dat mense langs die pad seergemaak is en dat hierdie pyn hanteer sal moet word. Ons weet van verwyte en van vrese, van wantroue en van skewe persepsies. Terwyl ons weet dat daar moeilike probleme en vrae in die weg lê, wil ons die oortuiging uitspreek dat nie een van die probleme onoorkombaar hoef te wees en die proses van hereniging hoef te stuit nie.

Ons pak hierdie pad aan omdat ons ook weet van die vernuwende, lewensveranderende en heelmakende liefde van ons Here Jesus Christus wat onder ons werk deur die krag van die Heilige Gees. Ons vertrou daarop dat, wanneer ons 'n pad van gehoorsaamheid aan God loop, ons ook altyd kan reken op Sy leiding, genade en Seën. As afgevaardigdes van die onderskeie kerke onderneem ons om alles in ons vermoë te doen om mekaar in hierdie proses vas te hou.

Mag die Here gee dat die hereniging van die N.G. Familie eerder vroeër as later sal plaasvind, met groot vreugde en tot eer van Sy Naam. (Konvent vir Eenheid 2001: 1-2).

Met die verklaring van voorneme het die konvent nuwe momentum verleen aan die proses van kerkvereniging in die NG Kerkfamilie. Dit het duidelik geword dat eenheid gesoek moet word deur die opbou en versterking van onderlinge verhoudings.

Ook in die Noordelike deel van die land word met ywer gewerk aan groter samewerking en versoening. Die jaarlikse Sinodale Broederkring van die NG Kerk in Suid-Transvaal het plaasgevind op 3 Maart 2002 – 6 Maart 2002 en by hierdie geleentheid is die leraars en kerkraadslede van die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika ook uitgenooi. Die geleentheid was in die vorm van 'n treinkonferensie. Hierdie geleentheid is deur sommige beskryf as 'n deurbraak in die verhoudinge tussen die twee kerke.

Na afloop van die treinkonferensie het die moderature van die NG Kerk in Suid Transvaal en die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suid-Transvaal aan hul gemeentes 'n gesamentlike pastorale brief gerig (Beeld 14 Maart 2002:7). Die

brief het gemeentes aangemoedig om nouer kontak met mekaar te soek. Die moderature het die gemeentes daarop gewys dat eenheid tussen die twee kerke belangriker as ooit vantevore is en het hul daartoe verbind om 'n konvent tot stand te bring. Ook is bevestig dat die ander NG- en VGK-sinodes in die ou Transvaal moontlik deel van die beoogde proses sou vorm. Die gedagte van 'n sogenaamde Noordelike Konvent is deur verskeie persone as 'n moontlikheid genoem in die kerk se strewe na eenheid. Vergadering is reeds gehou tussen die Moderature van die Sinodes van die NG Kerk van Suid-Transvaal en Wes-Transvaal, asook die Moderatuur van die Verenigende Gereformeerde Kerk van Suider-Afrika van Suid-Transvaal rondom die beplanning van 'n noordelike konvent. Daar word beoog om al die sinodes in die ou Transvaal hierby te betrek (Notule van die vergadering tussen die moderature van die NG Kerk Sinodes van Suid-Transvaal en Wes-Transvaal en die VGK Sinode van Suid-Transvaal, 9 April 2002: 1-3).

Die moderature het verder die gemeentes aangemoedig om prakties uitvoering te gee aan die eenheidsproses deur nouer kontak met mekaar te soek. Van die voorgestelde maniere om eenheid te bewerkstellig is byvoorbeeld gesamentlike evangelisasie-uitreike, kanselruilings, gesamentlike jeugkampe en jeugbyeenkomste, gesamentlike gebedsbyeenkomste en etes. Klem moet veral ook gelê word op verhoudingsbougeleenthede. Hierdeur kan die proses tot kerklike eenheid in die NG Kerkfamilie gedien word en uitgebou word.

Dit het duidelik geword dat die skakeling op sinodale vlak 'n kardinale rol begin speel in die kerk se soeke na eenheid. Die gemeentes ontvang hiermee ondersteuning van die onderskeie sinodes op die pad na eenheid.

7.7 Evaluering

- 7.7.1 Hoewel die tydperk gekenmerk word deur nuwe toenadering in die NG Kerkfamilie, by name die NG Kerk en sy soeke na versoening, is weinig vordering gemaak op die pad na eenheid.
- 7.7.2 Belangrike besluite is geneem rakende kerklike eenheid en nuwe hoop het opgevlam dat eenheid in die NG Kerkfamilie wel nou 'n werklikheid sal word.
- 7.7.3 Die werksaamhede van die Gesamentlike Kommissie is met ywer begin, maar sou net so vinnig weer tot stilstand kom.
- 7.7.4 Die NG Kerk het 'n besondere bydrae gemaak deur die riglyne vir 'n model vir een verband op die tafel te plaas. Ook is geleentheid geskep dat die plaaslike gemeentes aan die gesprek kon deelneem deur die gespreksdokumente naamlik: "Sodat almal een kan wees..." (Nommers 1 en 2) Hierdie dialoog op plaaslike vlak moet as positief uitgewys word.
- 7.7.5 Ongelukkig het die interne weerstand teen die kerkvereniging tussen die NG Kerk in Afrika en die NG Sendingkerk geëindig in die hofsaal. Die

konsekwensie van hierdie gebeure speel nog steeds 'n belangrike rol in die proses van kerkvereniging in die NG Kerkfamilie.

7.7.6 Die verskille rondom die Belydenis van Belhar het die gesprek rondom kerklike eenheid belemmer en uiteindelik het die proses tot stilstand gekom.

7.7.7 Hoewel die Algemene Sinode van die Verenigende Gereformeerde Kerk in Suider-Afrika dit duidelik gestel het dat gesprek moet voortgaan, het hul leiers die situasie gelate aanvaar en is daar weinig gedoen om die proses weer aan die gang te kry.

7.7.8 Die leierskap van die NG Kerk kon meer gedoen het om die proses weer te laat vlot. Ongelukkig het die proses in 'n impasse verval en die leierskap kon nie daarin slaag om met nuwe ywer die gesprek te laat vorder nie.

7.7.9 Nuwe potensiaal het te voorskyn gekom op die plaaslike vlak en bepaalde Sinodes het leiding geneem om kontak tussen die Kerke in die NG Kerkfamilie te bewerkstellig. Hierdie potensiaal moet grootliks meer benut word.